

**ZBORNİK RADOVA “EVROATLANTSKE
INTEGRACIJE U OČIMA SRPSKIH MEDIJA:
MITOVI I ČINJENICE”**

Beograd, 2017.

Izdavač: Atlantski savet Srbije

Glavni i odgovorni urednik: Vlade Radulović

Štamparija i priprema za štampu: Digital Art

Tiraž: 500 primeraka

Ocene izrečene u tekstovima predstavljaju lične stavove autora i ne izražavaju nužno mišljenje Atlantskog saveta Srbije, NATO Odeljenja za javnu diplomatiju (NATO PDD) niti Američke ambasade.

SADRŽAJ

- Reč iz Atlantskog saveta
- Predgovor
- Mediji u Srbiji – Šta je to javni interes?
- Analiza diskursa Radio televizije Crne Gore pre poziva Crnoj Gori za članstvo u Severnoatlantski savez (NATO)
- Balkan na brzom putu do NATO članstva: mitovi i činjenice
- Položaj Republike Srbije u savremenim geopolitičkim prilikama
- Srbija između istoka i zapada

REČ IZ ATLANTSKOG SAVETA SRBIJE

Poštovani čitaoci publikacije,

Koristimo ovu priliku da se u ime Atlantskog saveta Srbije zahvalimo svim učesnicima radionica koji su prepoznali značaj projekta pod nazivom “Evroatlantske integracije: U očima srpskih medija – Mitovi i činjenice“, pokazali interesovanje i odazvali se našem pozivu za učešće. Zahvalnost dugujemo i ambasadi Sjedinjenih Američkih Država u Beogradu i NATO Odeljenju za javnu diplomatiju, institucijama koje su svojom podrškom omogućile realizaciju ovog projekta. Unapred se zahvaljujemo i Vama kao čitaocu publikacije, koja je nastala na osnovu odabranih autorskih tekstova naših učesnika, što ste odlučili da posvetite pažnju temama koje su od posebnog značaja za naše građane, medije, državu i društvo u celini.

Istraživanja sprovedena u proteklim godinama pokazala su da znanje prosečnog građanina Republike Srbije nije na dovoljno visokom nivou kada je u pitanju oblast evroatlantskih integracija i saradnja Republike Srbije sa NATO i EU. Nedostatak relevantnih, pouzdanih i pravovremenih informacija kao i nedovoljno poznavanje određene tematike, oblasti rada i delovanja institucija, uvek će biti plodno tle za nastanak velikog broja predrasuda, dezinformacija, poluinformacija, a sve češće i potpunih neistina. Stereotipi, sklonost generalizovanju, iracionalna sumnjičavost, emotivna i sentimentalna pristrasnost, često proizvode negativne stavove i mišljenja, pa uz neobjektivno i nekritičko rasuđivanje, predstavljaju prepreku daljem društvenom razvoju i stvaranju stabilnog okruženja.

Upravo zbog toga, neke teme bi trebalo neprestano držati otvorenim i pod pažnjom javnosti, kako bi ne samo mediji već i građani postali važan korektivni faktor u budućim procesima. Ali, da bi građani bili korektivni faktor, nužno je da poseduju tačne, objektivne i relevantne informacije, što direktno pokazuje kolika je uloga, značaj ali i odgovornost medija i novinara na ovom polju.

Dakle, pravo javnosti je da zna, a pravo novinara da pita i objektivno informiše građane u cilju zaštite javnih interesa. Upravo stepen odgovornosti i demokratičnosti jednog društva zavisi od toga u kolikoj meri građani mogu slobodno da se informišu i formiraju svoje mišljenje na osnovu koga će kasnije donositi odluke.

Zbog svega navedenog, Atlantski savet Srbije tokom 2017. godine, sproveo je seriju radionica, diskusija i debata, koje su se osim saradnje Republike Srbije sa NATO, „Balkanskog pitanja“ u odnosima velikih sila i mesta koje evroatlantske integracije zauzimaju u domaćim medijima, uz osvrt na iskustva zemalja u regionu, bavile i temama medijskih sloboda i izazova savremenog novinarstva, novinarske etike i problema objektivnog izveštavanja.

Osnovna ideja vodilja u procesu kreiranja ovog projekta bila je da se na jednom mestu okupe studenti novinarstva i mladi novinari koji su na početku svojih profesionalnih karijera, kao i ugledni novinari, predstavnici domaćih i inostranih medija, profesori i analitičari, koji se bave pitanjima bezbednosti i odbrane, kako bi na najdirektniji i najtransparentniji mogući način diskutovali o navedenim pitanjima.

Smatramo da je zajednički interes svih nas, da se kroz jedan partnerski odnos borimo protiv neistina, dezinformacija i stereotipa kojima smo izloženi, a sve u cilju traganja za istinom. Jer istina je temelj svake profesije i svi dalji standardi počivaju na njoj. Istina o nekom događaju, pojavi ili procesu, pored tačnosti i relevantnosti mora da podrazumeva i razumevanje, a razumevanje podrazumeva znanje.

Verujemo da su naši učesnici tokom realizacije projekta, kroz kvalitetne diskusije, predavanja i debate stekli bolji uvid u partnerski odnos i međusobnu saradnju koju Republika Srbija ostvaruje sa NATO ali i u položaj u kome se nalaze domaći mediji i izazove sa kojima se oni danas suočavaju. Ova publikacija rezultat je njihovog rada i nadam se da ćete i Vi, nakon čitanja odabranih tekstova, steći bolji uvid u obrađne teme.

Vlade Radulović
Izvršni direktor Atlantskog saveta Srbije

Predgovor

Stav srpskih političara je da potpisivanje IPAP sporazuma dovodi Srbiju pred vrata NATO ali koncept vojne neutralnosti isključuje članstvo u NATO kao kontraverzni korak za javnost. Nezavisno od distance prema temi članstva Srbija se u IPAP-u obavezala na afirmativan pogled države prema NATO. Citirajmo IPAP: “Republika Srbija namerava da sprovede aktivnu i sveobuhvatnu informativnu kampanju o najvažnijim pitanjima u oblasti reforme sektora odbrane kao i o karakteru, obimu i koristima saradnje sa NATO-om u okviru Partnerstva za mir, uključujući i IPAP”

Dnevno-politički akcenti i medijska prezentacija saradnje sa drugim partnerima kao što su Rusija i Kina, zatim stvaranje veštačke slike o postojanju alternativnih bezbednosno-integrativnih procesa kao što je ODKB, u javnom mnjenju stvorili su konfuznu sliku o poziciji Srbije prema NATO. Na prvi poglede, prateći srpske medije mogao bi se steći zaključak o Srbiji na vetrometini hladnog rata, koja u rascepu Istoka i Zapada živi u iščekivanju mogućeg regionalnog oružanog konflikta. Bezbrojni članci koji porede potencijale oružanih snaga Srbije i Hrvatske i drugih zemalja regiona, podstiču paranoičnu atmosferu u javnom mnjenju i generišu sliku o trci u naoružanju u kojoj zemlje regiona jedna drugoj prete daleko ofanzivnim borbenim sistemima.

Stvarna politička mapa pokazuje Srbiju kao ostrvo okruženo članicama NATO ili zemljama koje imaju ambiciju da svoju zastavu pridruže nizu od 29 jarbola ispred sedišta Alijanse u Briselu. Veliki raskorak između medijske stvarne slike, drastično sužava manevarski prostor srpskim vlastima u prezentaciji stvarnih doistignuća u međunarodnoj vojnoj saradnji i sa članicama NATO Iisa drugim partnerima uključujući Rusiju. Izrazito negativan stav javnog mnjenja prema NATO onemogućava kvalitetan javni dijalog o sadašnjoj poziciji Srbije i perspektivi vojno-bezbednosne politike.

No, pozitivan efekat na otvaranje argumentovanog dijaloga o složenosti bezbednosnih prilika savremenog doba i mestu Srbije, postigao bi se otvorenim javnim dijalogom sa argumentima kao jedinim sredstvom za dolazak do zaključaka koji bi bili svrsishodni za oblikovanje buduće bezbednosne politike. Preduslov za to je sloboda medijskog izražavanja i istupanja. Zatim, važno je novinarima pružiti kvalitetne izvore informacija, koji nisu ostrašćeni i svrstani iza neke od definisanih političkih ili ideoloških pozicija. U tom kontekstu je Atlantski savet Srbije i organizovao seriju radionica

koje bi trebalo da budu jedna od kockica u mozaiku stvaranja osnove za javni dijalog o bezbednosnim temama.

Poučna su iskustva država iz okruženja koje su imale teškoća sa drastičnom podelom javnog mnjenja oko važnih tema kao što su članstvo u NATO i dugoročna strateška opredeljenja. Srbija ne sme da tone u jednodimenzionalnost i da treba sagleda različite poglede na bezbednosne teme. Ali, za to je potrebno znanje i spremnost da se sasluša drugačiji stav. Za region zbog tragičnih iskustava iz devedesetih godina opasno je stvoriti sliku o podelama, posebno u kontekstu pitanja odnosa matice Srbije prema etničkom prostoru na kojem žive Srbi u region. Zato pitanje dijaloga o strategijskoj poziciji Srbije mora da se sagleda i u etničkom kontekstu, jer se stav Beograda uvažava i ima snažan efekat na odnose u drugim državama regiona. Posebnost jugoslovenskog iskustva i srpskog pitanja obavezuje da se odgovorno razgovara o tome gde se nalazi budućnost regiona, Srbije i Srba u evroatlantskom političkom i ekonomskom integracionom procesu, koji ne može da se ostvari bez bezbednosnog konteksta.

Aleksandar Radić,
vojni analitičar

Položaj Republike Srbije u savremenim geopolitičkim prilikama

Aleksandra Ljuboja, student

Uvod

Geopolitički položaj države ili nekog regiona predstavlja najkonceptualniji i najdinamičniji konstitutivni elemenat kompleksnog geografskog položaja, obuhvatajući prirodne, ekonomske i političko-geografske faktore i prožima u sebi kompleksnu ocenu prirodnog potencijala, geodemografskih procesa i savremene kulturno-političke realnosti. (Grčić, 2000)

Savremeni geopolitički položaj Republike Srbije određen je globalnim, kontinentalnim i lokalnim determinantama i rezultat je uticaja velikog broja dinamičnih faktora i njihovog uzajamnog dejstva. (Grčić, 2000)

Geopolitički položaj Srbije određen je kontaktnim geopoložajem na Balkanu i uticajem spoljašnjih faktora. (Sekulović & Gigović, 2008)

Razrada

Polazeći od činjenice da je savremena geopolitička scena izrazito dinamična, kao i da je neposredno okruženje naše zemlje u stalnim promenama, jasno je da se Republika Srbija mora, nakon postizanja elementarnog društvenog konsensusa, odrediti u odnosu prema Evropskoj uniji, NATO i neposrednom okruženju u regiji Jugoistočne Evrope. Ovo se ne može postići bez definisanja odnosa Srbije sa vodećim državama u svetu (SAD i Ruskom Federacijom), ali i bez osnaženja multilateralne saradnje. Poboljšanje i jačanje statusa Republike Srbije u međunarodnim organizacijama, takođe, predstavlja jedan od vodećih ciljeva.

Područje Balkana i njegova stabilnost tokom savremene političke istorije 19. i 20. veka zavisilo je od uticaja i interesa velikih sila. Možemo zaključiti da je svet danas još uvek unipolaran, te je jasno da se tokom proteklih nekoliko godina on transformiše ka „unimultipolarnom“.¹ Uzimajući u obzir da su Sjedinjene Američke Države trenutno vodeća sila i da imaju presudnu ulogu u brojnim međunarodnim organizacijama (Ujedinjene Nacije,

---

¹ Prema: Samuel P. Huntington, “Global Perspectives on War and Peace or Transiting a Uni-Multipolar World”

NATO, Svetska trgovinska organizacija, itd.), Republika Srbija svakako treba da teži razvijanju partnerskih odnosa sa ovom zemljom. To podrazumeva uspon političkih odnosa, tako i jačanje saradnje na polju bezbednosti, ekonomije, kulture, obrazovanja, zaštite životne sredine, itd.

Pod uticajem Demokratske stranke Srbije², manjinskog koalicionog partnera u tadašnjoj Vladi Republike Srbije, u Narodnoj skupštini je 25. decembra 2007. godine usvojena „Rezolucija o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije.”³ U tački 6 rezolucije se najpre ukazuje na protivpravni karakter bombardovanja bivše Savezne Republike Jugoslavije 1999. godine, bez prethodne odgovarajuće odluke Saveza bezbednosti Ujedinjenih nacija. U rezoluciji je potom navedeno da Narodna skupština Republike Srbije proglašava vojnu neutralnost u odnosu na postojeće vojne saveze do raspisivanja eventualnog referenduma. Ukoliko objektivno sagledamo raspoloženje javnog mnjenja eventualno je da bi raspisivanje referenduma o članstvu u NATO suštinski značilo *de facto* blokadu budućeg članstva u ovom vojnom savezu.

Kao vojno neutralna zemlja, Republika Srbija se opredelila za saradnju i sa NATO savezom, i sa Organizacijom dogovora o kolektivnoj bezbednosti (ODKB), čime se njen političko-bezbednosni položaj postao daleko složeniji.

Važdušna kampanja Severnoatlantskog saveza na nekadašnju Saveznu Republiku Jugoslaiju 1999. godine samo je dodatno radikalizovala i ranije nepovoljan odnos javnosti prema ovoj organizaciji. To nedvosmisleno pokazuju i istraživanja janog mnjenja prema kojima tek oko 11% građana Srbije podržava članstvo zemlje u NATO.⁴

Takođe, istraživanja su pokazala da čak 40% građana smatra da ulazak naše zemlje u NATO predstavlja uslov za priključenje Evropskoj Uniji i da je taj stav zastupljeniji kod muškaraca starijim od 45 godina sa završenom srednjom školom, kao i kod stanovnika južnih i istočnih delova naše zemlje.

---

2 „Deklaracija o vojnoj neutralnosti Srbije”, Demokratska stranka Srbije, Beograd, 28. oktobar 2007. godine, preuzeto sa <http://www.dss.rs/deklaracija-o-vojnoj-neutralnosti-srbije/>

3 „Rezolucija Narodne skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije”, Narodna skupština Republike Srbije, Beograd, 25. decembar 2007., preuzeto sa

4 Istraživanje Instituta za evropske poslove sprovedenog od 10. do 17. marta 2017. godine, pokazuje da je članstvo Srbije u NATO podržava 11% građana Srbije, dok je 84% građana protiv članstva naše zemlje u ovoj organizaciji, a 5% građana je neodlučno.

Kada su u pitanju razlozi bombardovanja Srbije, istraživanje je pokazalo da nešto manje od 40% građana glavni razlog smatra politiku Slobodana Miloševića, 17,6% tvrdi da je razlog etničko čišćenje Srba na Kosovu, 11,3% navodi političke interese, dok oko 7% građana ne zna da navede nijedan razlog.

Petina građana vidi korist od članstva u NATO-u, svaki deseti građanin ne zna da odgovori na ovo pitanje, dok korist od članstva u ovoj organizaciji ne vidi 70% građana Srbije.

Pored toga što je Republika Srbija postala članica Partnerstva za mir 29. novembra 2006. godine, jasno je i da vodeće političke partije u zemlji ne žele da se jasno odrede prema članstvu u Severnoatlanskom savezu.

Pitanje odnosa Republike Srbije sa Severnoatlantskim savezom, ipak, treba sagledavati u širem okviru. To najpre podrazumeva potragu za vlastitim bezbednosnim identitetom, te uviđanje realnosti da se zemlja većim delom nalazi u okruženju država članica NATO.⁵ Takođe treba imati u vidu i da će Bosna i Hercegovina, u toku narednih nekoliko godina zasigurno postati članica NATO, a nakon pristupanja Jadranskoj povelji i otpočinjanja intenzivnog dijaloga o članstvu, BRJ Makedonija će poslati članica Severnoatlantskog saveza odmah nakon rešenja spora sa susednom Republikom Grčkom u vezi sa njenim ustavnim imenom.

Jasno je da se prilikom odlučivanja o eventualnom članstvu Srbije u NATO više polazi od dominantnog stava javnog mnjenja, a ne od objektivnog sagledavanja geostrateškog položaja zemlje i analize koliko bi članstvo u NATO doprinelo prevazilaženju brojnih bezbednosnih rizika i izazova. Međutim, ne treba *a priori* zaključiti ni da bi eventualno izostajanje Srbije iz članstva u NATO vodilo ka samoizolaciji zemlje. To svakako demantuje primer Republike Austrije, koja je još od okončanja Drugog svetskog rata vojno neutralna zemlja, ali pritom se ne može reći i izolovana. S tim u vezi, moglo bi se reći da bi Srbija, korišćenjem svih mogućnosti saradnje u okviru NATO programa Partnerstvo za mir, mogla ostvariti stabilno funkcionisanje i stvaranje uslova za interoperabilnost sistema odbrane sa državama uključenih u evropske bezbednosne strukture i program.⁶

---

5 Republika Mađarska je postala članica NATO 1999. godine, dok su Rumunija i Bugarska u članstvo ovog Saveza ušle 2004. godine. Početkom aprila 2009. godine Republika Hrvatska i Republika Albanija su postale punopravne članice. Crna Gora je zvanično postala članica 5. juna 2017. godine.

6 *Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije*, Beograd, oktobar 2009, godine, preuzeto sa http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadržaj/dokumenta/strate

Odnosi Republike Srbije i Ruske Federacije su se nakon petooktobarskih promena 2000. godine kretali od korektnih do izrazito bliskih. Razlog za približavanje zvaničnog Beograda Ruskoj Federaciji najpre je bio vezan za rešavanje pitanja AP Kosova i Metohije, ali je potom, zahvaljujući zaključenoj brojnih energetskih sporazuma usledilo još čvršće bilateralno vezivanje.

Osnivanje „Rusko-srpskog humanitarnog centra”, 2012. godine u Nišu, podiglo je na viši nivo srpsko-ruske odnose, kroz opercionalizaciju na terenu. Međutim, u delu javnosti, otvaranje ovog centra percipirano je kao instaliranje ruske baze na tlu Republike Srbije. (Rakić & Beriša, 2016)

Kao značajan događaj u savremenim srpsko-ruskim odnosima, izdvaja se prijem Parlamentarne delegacije Republike Srbije u svojstvu posmatrača u Parlamentarnoj skupštini Organizacije ugovora o kolektivnoj bezbednosti (OUKB) u aprilu 2013. godine.

Približavanje Srbije Ruskoj Federaciji nedvosmisleno je recipročno udaljavanju zemlje od članstva u Severnoatlantskom savezu.

Odnos Srbije prema svojim susedima danas je uslovljen savremenim političko-geografskim procesima, ali i pokušajima regionalne saradnje i specijalnih veza.

Kvalitet međudržavnih odnosa bitno utiče na geostratešku osetljivost granica, u našem slučaju čak 55% granica odnosi se na geopolitičko nestabilno susedstvo (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Albanija i BRJ Makedonija). Vrlo je nepovoljna geopolitička činjenica da Srbija po rezoluciji 1244 Saveta bezbednosti UN, ne kontroliše 157 km granice prema Makedoniji i 111 km granice prema Albaniji. Srbija još uvek nije rešila pitanje granica sa nekim susednim državama (Hrvatska, Bosna i Hercegovina i BRJ Makedonija). (Sekulović & Gigović)

Poseban značaj za učvršćivanje mira i stabilnosti u regionu jugoistočne Evrope imaju regionalne bezbednosne inicijative: Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEEC), NATO inicijativa za Jugoistočnu Evropu (SEEI), Regionalni savet za saradnju (RCC), Proces saradnje ministara odbrane Jugoistočne Evrope (SEDM), Jadransko-jonska inicijativa (AIJ), Američko-jadranska povelja (AC), Inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Evropi (SECI) i Forum za pomoć zemljama jugoistočne Evrope (SEEC).⁷

---

gije/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf

⁷ *Strategija odbrane Republike Srbije*, Beograd, oktobra 2009. godine, preuzeto sa http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/Strategija%20odbrane%20Republike%20Srbije.pdf

Uključivanje država jugoistočne Evrope u rad tih inicijativa, institucionalizacija njihovog delovanja i razvoj bilateralnih odnosa značajno doprinose izgradnji saradnje i poverenja, a time i bezbednosti u regionu. Stav od koga treba krenuti jeste da Republika Srbija treba da bude prodjednako otvorena za zapad i Rusiju, kao i za sve ostale. Ali, ključno je da se između istih ne pravi razlika. Zbog specifičnih okolnosti u kojima se Republika Srbija nalazi, to je jedina realna alteranativa.

Uspostavljanje dobrosusedskih odnosa država Zapadnog Balkana predstavlja jedan od preduslova za pristupanje svih država regije Evropskoj uniji. Istovremeno, sigurno je puna stabilnost Jugoistočne Evrope može biti konstituisana tek nakon jačanja dobrosusedskih odnosa i rešavanja preostalih bilateralnih problema.

Kada se sagledava položaj država u savremenim međunarodnim odnosima najbitnije je da postoji svojstvena predvidljivost njihovog delovanja u okviru bilateralnih i multilateralnih odnosa na regionalnom i globalnom nivou.

Zaključak

Geopolitički položaj određuje Republiku Srbiju nezaobilaznim prostorom u povezanosti severa, zapada, istoka i jugoistoka Evrope. U geostrateškom pogledu ona predstavlja fizičku vezu između Evrope, Azije, Bliskog Istoka i Sredozemlja.

Stavljanjem Kosova i Metohije pod protektorat značajno je narušen geopolitički položaj Srbije. Egzistencijalno geopolitičko pitanje Srbije jeste očuvanje njenog teritorijalnog integriteta i suvereniteta nad tim delom prostora. Geopolitički položaj Srbije može se uspešno valorizovati u uslovima njene pune evropske integracije. Način na koji je valorizacija jedino moguća jeste stabilizacija unutrašnjih prilika, harmonizacija odnosa sa okruženjem i saradnja sa evropskim i svetskim institucijama i asocijacijama. Zato je prioritetan geopolitički interes Srbije njena integracija u evropski ekonomski, politički i bezbednosni sistem. (Sekulović & Gigović)

Literatura

Grčić, M. (2000). *Politička geografija*. Beograd: Geografski fakultet.

Rakić, M., & Beriša, H. (2016). Odnos Ruske Federacije, Sjedinjenih Američkih Država i NATO prema vojnoj neutralnosti Republike Srbije. *Srpska politička misao*, 52, 265-280.

Sekulović, D., & Gigović, L. (2008). Evropska komponenta geopolitičkog položaja Srbije. *Opštevojni naučno - teorijski časopis „Vojno delo”*, 9-12.

Sekulović, D., & Gigović, L. (n.d.). *Globus | Srpsko geografsko društvo*. Retrieved Septembar 22, 2017, from Srpsko geografsko društvo: http://sgd.org.rs/publikacije/globus/34/04_Sekulovic_Gigovic.pdf

Balkan na brzom putu do NATO članstva: mitovi i činjenice

Alisa Kockar, Dipl. politikolog

Mađarska je postala članica NATO-a 1999. godine, Rumunija i Bugarska 2004, Albanija i Hrvatska 2009, a Crna Gora 2017. godine. Makedonija je potpisala Akcioni plan za članstvo 1999, dok je Bosna i Hercegovina počela razgovore o članstvu 2008. godine.⁸ Uzimajući u obzir naslove i tekstove u medijima, izgleda da je Srbija jedina država⁹ u regionu koja ne teži članstvu u NATO-u.

U prvom delu rada ćemo diskutovati o razlozima zbog kojih je Crna Gora odlučila da postane NATO članica, posebno imajući u vidu da je ona najnovija članica i da Crna Gora i Srbija dele iskustvo sa Savezom. U drugom delu, pitanje će biti zašto Makedonija želi da postane članica i koje su sve prepreke ispred nje. Poslednji deo je rezervisan za Srbiju. Treba odgovoriti na mnoga pitanja koja će samo otvoriti teme za debatu. Da li je Srbija neutralna zemlja ili je na brzom putu ka NATO članstvu? Koje su najčešće zablude, a šta su činjenice?

Crna Gora

Pregled

I Crna Gora je, a ne samo Srbija, osetila posledice NATO intervencije, kako kada su u pitanju civilne žrtve, tako i kada je u pitanju ozbiljna materijalna šteta.¹⁰

Ipak, Crna Gora je 2006. godine pozvana da postane članica NATO programa pod nazivom Partnerstvo za mir i do kraja te godine potpisan je prvi ugovor između Crne Gore i Saveza.¹¹ Crna Gora je 2009. pozvana da potpiše Akcioni plan za članstvo, ali je poziv za početak pregovora o članstvu u NATO-u stigao tek 2015. godine. Tada je opozicija tražila da se raspiše

8 <http://nato.int/cps/en/natohq/index.htm> 11/09/2017

9 Autorka ne izražava lične stavove o nezavisnosti Kosova jer to nije tema članka. Otvaranje te teme bi članak povelu u drugačijem pravcu i, što je još važnije, specijalni odnosi između NATO-a i Kosova zahtevaju dodatno istražovanje i članak.

10 <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/balkans/stories/montenegro050399.htm> 10/09/2017

11 http://www.natomontenegro.me/nato-info/Kljucni_datumi/ 09/09/2017

referendum o članstvu,¹² ali se to nije dogodilo. Crna Gora je postala članica NATO-a 5. juna 2017. godine.¹³

Računica

Crnogorska vlada tvrdi da je vojna neutralnost preskupa za malu državu kao što je Crna Gora. Ako bi želeli da budu neutralni, morali bi da povećaju budžet za odbranu kako bi obezbedili pune kapacitete za odbranu i vojnu obuku za sve građane starije od 18 godina. To su izuzetno veliki troškovi dok je dobit poprilično mala, posebno danas kad se nijedna država ne može sama odbraniti od svih opasnosti u globalizovanom svetu.¹⁴ Neki proračuni kažu da bi Crna Gora morala da utroši dodatnih 150 miliona evra godišnje kako bi bila vojno neutralna.¹⁵ Na primer, neutralnost bi podrazumevala da Crna Gora mora da kupi bar 6 aviona tipa F15, što bi koštalo i do 50 miliona evra po avionu, plus piloti, plus oružje, plus aerodrom, plus remont, ali ne samo to. Crna Gora je 2014. godine imala 1.600 vojnika. Ako bi bila vojno neutralna, morala bi da angažuje barem 6.000 ako ne i 11.000 vojnika.¹⁶

Članstvo u NATO-u smanjuje troškove, ali to ne znači da Crna Gora neće imati nikakvih troškova. Sve države članice su se dogovorile da će do 2024. godine trošiti na odbranu barem 2 procenta svog BDP-a. Jedina direktna finansijska obaveza Crne Gore prema NATO-u je članarina u vrednosti od 450.000 evra godišnje koja se izdvaja iz ta dva procenta. Drugih 20% tog novca trebalo bi utrošiti na modernizaciju i Crna Gora je već napravila pomak u tom smeru. Crna Gora troši 1,66 procenta svog BDP-a na odbranu, nepotrebni delovi opreme su već prodati, a kupovina helikoptera srednje veličine, radara i oklopnih vozila su prioriteta u budućnosti.¹⁷

S druge strane, biti deo saveza dobro je i za civile. U slučaju bilo koje civilne katastrofe, savez pomaže državi u pitanju na mnogo načina. Najvažniji od svih bili bi krizni menadžment i snabdevanje opremom, ali i izgradnja preventivnih sistema koji bi sprečili civilne katastrofe u budućnosti.¹⁸

---

12 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/crna-gora-podijeljena-okolo-ulaska-u-nato> 10/09/2017

13 http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49736.htm# 09/09/2017

14 <http://www.natomontenegro.me/lista-pitanja> 09/09/2017

15 <http://finomen.me/crna-gora-i-nato-ekonomski-aspekti-uclanjenja/> 10/09/2017

16 <https://www.slobodnaevropa.org/a/koje-su-prednosti-ulaska-crne-gore-u-nato/25351496.html> 10/09/2017

17 <http://www.vijesti.me/tv/koliko-ce-crna-gora-trositi-kao-clanica-nato-946549> 09/09/2017

18 <http://www.natomontenegro.me/lista-pitanja> 09/09/2017

Članstvo u NATO-u takođe utiče na ekonomiju države na mnogo načina. Nove članice imaju veći priliv investicija poteklih od drugih članica, kako je iskustvo nekoliko poslednje učlanjenih država pokazalo. NATO ima 500 puta veći budžet od Crne Gore i samim tim što je postala članica saveza, Crna Gora sada ima pravo da učestvuje na tenderima. Takođe, očekuje se i da će se kreditni rejting države poboljšati, što će u praksi značiti da će kompanije i građani biti u mogućnosti da podižu kredite i plaćaju manje kamate. Bolja alokacija resursa će takođe biti uspostavljena.¹⁹

Iz svih navedenih razloga, članstvo u NATO-u označeno je kao drugi najvažniji strateški cilj crnogorske spoljne politike (odmah nakon članstva u Evropskoj uniji)²⁰ jer je NATO prepoznat kao savez koji može da garantuje suverenitet i teritorijalni integritet države, kao i bezbednost države i njenih građana. Dodatno, to je savez koji će osigurati preduslove za stabilan ekonomski razvoj i otvoriti vrata za dalje evroatlantske integracije, tačnije, članstvo u Evropskoj uniji.²¹

Jasno, postojali su i mnogi argumenti protiv članstva u NATO-u i najvažniji od njih bili su NATO intervencija iz 1999. godine, relativno veliki troškovi i pacifistička ideologija, ali i tradicionalno dobri odnosi Crne Gore sa Srbijom i Rusijom.²²

Novi koraci

Američki potpredsednik Majkl R. Pens posetio je Crnu Goru u avgustu 2017. godine. Govorio je na samitu Jadranske povelje i sastao se sa crnogorskim predsednikom Vlade.²³ Samit Jadranske povelje je bitan jer je osnovan uz pomoć Sjedinjenih Američkih Država i sada okuplja sve države regiona: Crnu Goru, Makedoniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu i Albaniju (kao članice) i Srbiju i Kosovo (kao posmatračke).²⁴

Poseta potvrđuje dobru poziciju Crne Gore, jača njenju posvećenost prozapadnim vrednostima i stavlja je u specijalan položaj u regionu koji

---

19 <http://finomen.me/crna-gora-i-nato-ekonomski-aspekti-uclanjenja/> 10/09/2017

20 <http://www.mvp.gov.me/ministarstvo/spoljno-politicki-prioriteti> 10/09/2017

21 <http://www.natomontenegro.me/lista-pitanja> 09/09/2017

22 <http://www.vijesti.me/forum/zasto-crna-gora-treba-da-postane-nato-clanica-839847> 10/09/2017

23 <https://www.whitehouse.gov/blog/2017/08/02/vice-president-pence-europe-montenegro> 09/09/2017

24 <http://www.ambasadat.gov.al/otan/en/adriatic-charter-summit-was-held-participation-us-vice-president-mike-pence> 09/09/2017

je trenutno pod uticajem i SAD-a i Rusije, ali i Kine i Turske, tvrdi bivši crnogorski ministar spoljnih poslova Branko Lukovac²⁵.

Međutim, članstvo u NATO-u nije kraj puta. Pjer Kazalet, portparol NATO-a, podsetio je javnost da se Crna Gora obavezala da ostane posvećena vladavini prava i borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala.²⁶

Republika Makedonija

Pregled

Republika Makedonija je blokirana na svom putu ka Evropskoj uniji i NATO-u još od 2004. godine zato što Grčka neće da prihvati njeno članstvo u bilo kojoj od organizacija pod imenom Republika Makedonija, iako je u članstvo Ujedinjenih nacija primeljena još 1993. godine pod privremenim opisom Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija (BJR Makedonija).²⁷

U okviru granica Grčke nalazi se region koji nosi ime Makedonija. Poreklo njegovog imena datira još od Helenističke Grčke i odnosi se na određeno kraljevstvo koje je deo grčke kulture i istorije. S druge strane, za Makedoniju je ovo pitanje nacionalnog identiteta. Geografija je problem učinila još komplikovanijim – Makedonija geografski predstavlja širi region koji se danas nalazi u granicama Grčke, Republike Makedonije, Bugarske i Albanije.²⁸

Problem s imenom je prvi put pomenut četrdesetih godina prošlog veka, ali je postao značajan tek 1991. godine, nakon raspada Jugoslavije i proglašenja nezavisnosti Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije. Brojni su pokušaji rešavanja problema, ali su obe strane bile nevoljne da se dogovore oko kompromisnog rešenja.²⁹

---

25 <http://www.vijesti.me/vijesti/pred-istorijsku-posjetu-crnoj-gori-put-ka-zapadu-948739> 09/09/2017

26 <http://www.vijesti.me/vijesti/kazalet-clanstvo-u-nato-vazan-korak-ali-drzava-da-nastavi-borbu-protiv-kriminala-948574> 09/09/2017

27 <https://rs-lat.sputniknews.com/regioni/201706151111562802-makedonija-zaev-referendum-grcka-1/> 6/9/2017

28 <http://www.mfa.gr/en/fyrom-name-issue/> 6/9/2017

29 Metju Nimec, diplomata i medijator UN-a, <http://www.bbc.com/news/magazine-40781213> 6/9/2017

Problem s imenom

Prvi veliki korak ka rešavanju problema napravljen je 2007. godine kada je Grčka pristala da celokupno ime države u sebi sadrži reč „Makedonija“.³⁰ Pre i nakon toga, napravljena je poprilično dugačka lista predloga, ali do danas nijedno ime nije prihvaćeno.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija može biti jedna od pogodnih opcija za novo ime, pošto se to ime već koristi u međunarodnoj zajednici³¹ i pošto je pod tim imenom Makedonija već primljena u Ujedinjene nacije, Međunarodni monetarni fond i Svetsku banku.³² Problem sa ovim rešenjem mogla bi biti socijalistička prošlost i jugoslovensko nasleđe.

Pet novih predloga osmišljeno je 2008. i neki od njih ponavljani su tokom godina.³³ Ime Gornja Republika Makedonija predloženo je zajedno sa idejom da se jezik zove makedonski, a svi građani kao građani Gornje Makedonije.³⁴ Predlog je ponovljen i odbijen 2014, da bi se još jednom javio 2017. i sada se veruje da bi upravo on mogao da bude rešenje kojim bi bili zadovoljni i Grci i Makedonci.³⁵ Alternativno rešenje moglo bi biti Nova Makedonija, ali ono ne zvuči obećavajuće pošto Makedonci insistiraju na svom istorijskom nasleđu i nije verovatno da bi pristali da budu obeleženi kao nova nacija. Ustavna Republika Makedonija, Demokratska Republika Makedonija i Nezavisna Makedonija preostale su tri opcije, ali one skoro da i nisu uzete u obzir.³⁶

Makedonija bi takođe mogla da postane članica NATO-a pod privremenim imenom, što znači da bi prvo njeno članstvo bilo prihvaćeno, a da bi se tek onda rešilo pitanje imena.³⁷

---

30 <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/16/macedonia-open-to-changing-its-name-to-end-24-year-dispute-with-greece> 6/92017

31 <https://rs-lat.sputniknews.com/evropa/201706121111535324-Stoltenberg-Ukraina-NATO/> 6/92017

32 <http://www.nytimes.com/1993/01/26/world/compromise-likely-to-take-macedonia-into-un.html> 6/92017

33 https://web.archive.org/web/20080228043120/http://www.enet.gr/online/online_text/c%3D110%2Cdt%3D22.02.2008%2Cid%3D81896072 6/92017

34 <http://www.balkan.eu.com/proposal-name-upper-republic-macedonia/> 6/92017

35 Nikola Dimitrov, makedonski ministar spoljnih poslova, <https://rs-lat.sputniknews.com/regioni/201706151111562802-makedonija-zaev-referendum-grcka-1/> 6/92017

36 Tri nova predloga su izdvojena 2017. godine: Republika Gornja Makedonija, Nova Republika Makedonija i Republika Makedonija – Skoplje. <https://web.archive.org/web/20090809123206/http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=86447574CFD-4D748998828E31E075A41> 6/92017

37 Nikola Dujovski, profesor na Univerzitetu Sv. Kliment Ohridski, <https://www.>

Novi koraci

Činjenica je da se situacija promenila 2017. godine kada je nova makedonska vlada preuzela kontrolu nad državom: dijalog je još jednom oživeo nakon više od jedne decenije i izgleda kao da postoji mogućnost kompromisa. Naravno, i dalje postoje određeni problemi.

Tokom i neposredno nakon izbora, političari su bili rešeni da učine Makedoniju 30. članicom NATO-a. Sva otvorena pitanja sa Grčkom trebalo bi rešiti kroz dijalog i uz međusobno poštovanje, kao i uz pomoć građana Makedonije, opozicionih partija i međunarodne zajednice. Međutim, nije najjasnije šta je ono što se očekuje od Makedonaca pošto se oni osećaju priznato od strane međunarodne zajednice kao Makedonci.³⁸ Ova retorika se delimično promenila nakon nekoliko meseci.

Makedonski i grčki ministri spoljnih poslova sreli su se u avgustu ove godine. Tema razgovora su uglavnom bili procesi rešavanja sporova, a ne sami sporovi, ali je poruka u medijima nakon sastanka bila jasna: Grčka podržava Makedoniju u njenim naporima da postane NATO (i nakon toga EU) članica, ali Makedonija mora da ispuni neke preduslove pre no što se to zaista i desi. S druge strane, Makedonija se nada da Grčka neće dodatno zakomplikovati stvari i otežati joj pronalaženje rešenja, ali je takođe svesna da je ona upravo ta koja će morati najviše truda da uloži i sprovede najveće promene.³⁹ Međutim, ključ je u izgradnji dobrih bilateralnih odnosa jer će oni doprineti boljem razumevanju među državama, posebno kada su u pitanju (spoljna) politika, ekonomija, obrazovanje i bezbednost.⁴⁰

Dodatni naponi koje je Makedonija spremna da uloži i koji su već najavljeni pokazuju ozbiljnu nameru i privrženost evroatlanstkim integracijama. Jedna od mera jeste povećanje njenog prisustva u međunarodnim misijama za 20 procenata, ali je dupliranje budžeta za odbranu svakako važnija.⁴¹

---

slobodnaevropa.mk/a/28709430.html 6/92017

38 Zoran Zaev, makedonski predsednik Vlade i u datom trenutku kandidat za tu poziciju, <https://rs-lat.sputniknews.com/regioni/20170510111119237-zaev/> 6/92017

39 Nikola Dimitrov, makedonski ministar spoljnih poslova, Nikos Kotyias, grčki ministar spoljnih poslova, <https://europeanwesternbalkans.com/2017/08/30/dimitrov-process-resolving-name-dispute-begins/> 6/92017

40 <http://www.dw.com/mk/косијас-влезот-на-македонија-во-нато-е-добар-и-за-грција/a-40314115> 9/6/2017

41 Nikola Dimitrov, makedonski ministar spoljnih poslova, <https://europeanwesternbalkans.com/2017/08/30/dimitrov-process-resolving-name-dispute-begins/> 6/92017

Srbija

Pregled

Srbija je okružena državama članicama NATO-a i državama koje imaju nameru da postanu deo ovog saveza. Međutim, u medijima nema debate da li Srbija treba da se kreće u pravcu članstva u NATO-u ili ne. NATO se u medijima pominje uglavnom samo u vezi sa intervencijom iz 1999. godine nakon koje nema prostora za argumentovanu raspravu, nema prostora za debatu i jasne argumente „za“ i „protiv“. Dodatno, samo se dve organizacije bave ovom temom (ISAC Fond i Atlantski savez Srbije) i vidljive su u medijima samo u posebnim prilikama, što takođe šalje određenu poruku. Na kraju, mediji uglavom izveštavaju o specijalnim odnosima sa Rusijom i, ako je apsolutno neophodno, o neutralnosti Srbije.

Bez namere da se udubljujemo u razgovor o slobodi medija i posebno obrazovanju i objektivnosti, najčešće zablude koje možemo da vidimo u medijima će biti analizirane na sledeće dve strane.

Neutralnost

Prvi mit je da je Srbija neutralna država i da je njena neutralnost garantovana Rezolucijom o vojnoj neutralnosti Srbije.

Činjenice govore drugačiju priču. Ne postoji Rezolucija o vojnoj neutralnosti Srbije. Rezolucija Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije usvojena je 2007. godine.⁴² Sem jednog člana te rezolucije, u kojem se tvrdi da će Srbija biti van svih postojećih saveza do eventualnog raspisivanja referenduma zbog sveukupne uloge NATO-a, ne postoji nijedan jedini dokument o neutralnosti. Čak ni strategija.

Srbija nije u (ekonomskoj) poziciji da bude neutralna. Neposredno pre nego što je Hrvatska postala NATO članica, napravila je računicu (potencijalnih) troškova. Procena je da će Hrvatska uštedeti 3 milijarde evra za 10 godina ako ne mora da razvija sopstveni sistem odbrane, već se priključi NATO-u. Primera radi, za modernizaciju vojske bi sama morala da plati 90 miliona evra, dok će kao članica NATO-a platiti samo 30 miliona.⁴³ Dodatno, Srbija nema kontrolu na 15% svoje teritorije. Imajući sve to u vidu,

---

42 <http://pescanik.net/rezolucija-narodne-skupstine/10/09/2017>

43 http://www.danas.rs/danasrs/dijalog/vojna_neutralnost_srbije.46.html?news_id=22718710/09/2017

računica za Srbiju bi trebalo da bude napravljena, ali zaključak je jasan i isti je kao i u slučajevima Hrvatske i Crne Gore: Srbija ne može sebi da priušti da bude neutralna.

Argumentacija se ovde ne završava. Srbija izvozi oružje i blisko saraduje sa NATO-om, što sugeriše drugačije namere od neutralnosti. Izvoz oružja je važan deo ukupnog izvoza Srbije i, u tom kontekstu, Srbija saraduje sa Irakom, SAD i Afganistanom. Od 2008. godine, kada je Srbija otvorila svoju misiju u okviru NATO-a, Ministarstvo odbrane sprovelo je brojne reforme i primenio NATO standarde⁴⁴.

Može li država zaista da bude neutralna bez ijednog usvojenog dokumenta – bez plana kako da se postigne neutralnost, bez novca, bez kontrole nad 15% svoje teritorije, dok je u praksi povezana sa NATO-om i dok je mediji konstantno povezuju sa Rusijom? Teško.

Rusija

Strah da će Rusija prestati da podržava Srbiju ako Srbija odluči da bude prozapadno umesto proistočno orijentisana i razumevanje da je ta podrška toliko važna da ne može biti nadoknađena postoji.

To je delimično tačno jer je Rusija stalna članica Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i svaki saveznik je bitan, ali isto može da se desi čak iako Srbija odluči da bude potpuno proistočno orijentisana. U međunarodnim odnosima su važni interesi i ne postoji romantična ljubav između država i njenih lidera, kao što bi ljudi u Srbiji voleli da veruju. Srbija u ovom trenutku uživa podršku Rusije po pitanju Kosova zbog ruskih unutrašnjih i spoljašnjih interesa, kao što je Krim, ali to može već sutra da se promeni. Takođe, verovatno je da će Srbija tokom nekoliko narednih godina videti podršku Španije, Slovačke, Grčke, Kipra i Rumunije⁴⁵ kao važnije od podrške Rusije jer su to države članice Evropske unije koje ne priznaju Kosovo.

Dalje, široko je rasprostranjeno verovanje da je Rusija jedan od najvećih donatora Srbije. Nije. Od 2000. godine, Evropska unija i njene članice dale su Srbiji 2,1 milijardi evra⁴⁶. SAD je takođe na visokoj poziciji, ali ne i Rusija. Tokom dve trećine tog vremena, Srbija nije dobila nikakav novac od

---

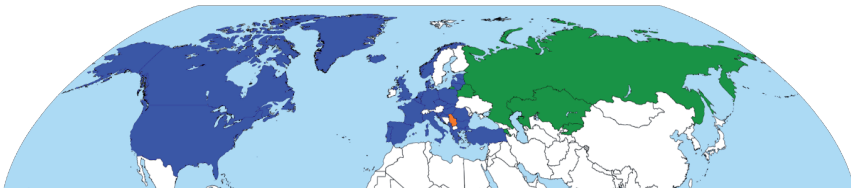
44 http://www.danas.rs/danasrs/dijalog/vojna_neutralnost_srbije.46.html?news_id=227187 10/09/2017

45 <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:425644-Ambasadori-zemalja-koje-nisu-priznale-Kosovo-Ne-menjamo-stav> 12/09/2017

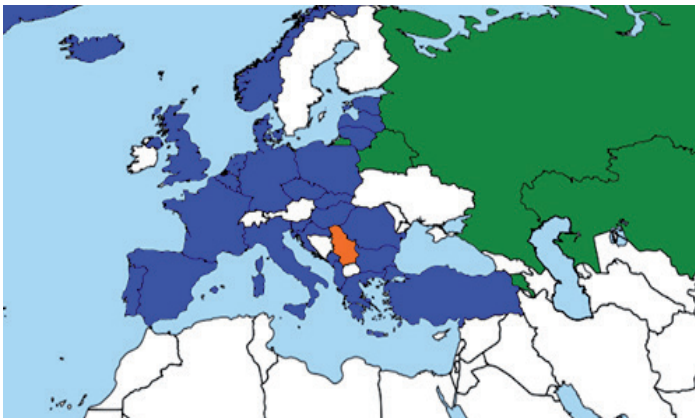
46 <https://europeanwesternbalkans.com/2017/02/06/47-of-citizens-support-serbian-membership-to-the-eu/> 10/09/2017

Rusije.⁴⁷ S druge strane, ljudi veruju i da Rusija ekonomski pomaže Srbiju tako što joj dostavlja oružje bez naknade. Naime, iz medijskih izveštaja se može zaključiti da je tokom poslednjih nekoliko godina Rusija poslala više aviona i dosta oružja, ali je sve to objavljivano u formi najava. Retko koja od ovih najava je bila ispraćena do kraja: da li su avioni ili oružje zaista stigli do Srbije, šta je konkretno stiglo, da li je i za šta upotrebljeno, da li je besplatno ili zahteva dodatne investicije. Najnoviji primer su 6 aviona najavljenih da stižu prošle godine, koji još uvek nisu u Srbiji i koji zahtevaju remont koji bi mogao da se odradi u Rusiji, a koji će Srbija da plati.⁴⁸

Na kraju, postoji ubedenje da bi Evroazijska ekonomska unija mogla da bude alternativa za Evropsku uniju i NATO. Ne bi mogla. Niti ekonomski, niti geopolitički. Pažljivo pogledajte mapu.

Slika 1. NATO članice (plavo), Evroazijska ekonomska unija (zeleno) i Srbija (narandžasto)

Slika 2. Uvećana slika

⁴⁷ <http://www.blic.rs/vesti/tema-dana/nemacka-najveci-donator-srbije-rusija-na-dnu-liste/wygvf72> 10/09/2017

⁴⁸ <http://www.vestinet.rs/tema-dana/general-radinovic-evo-da-li-ce-i-kada-stici-s-300-i-ruska-eskadrila-mig-29-video> 10/09/2017

Zaključak

Crna Gora

Iako su odnosi Crne Gore i NATO-a opterećeni prošlošću, Crna Gora je odlučila da sve to ostavi za sobom. Malo je verovatno da su svi problemi zaboravljeni, ali odluka da se deluje na osnovu procena veličine ulaganja i dobitka je jedna zrela odluka i jedina odluka koja bi mogla da donese dobro za Crnogorce. Crna Gora je mala država sa malom ekonomijom u ne tako stabilnom regionu i odluka da se priključi Savezu, da uskoči u voz, deluje kao racionalna odluka.

Makedonija

Grčka je godinama odbijala sve predloge (novog) imena Makedonije, ali se čini da je u ovom momentu više zainteresovana za saradnju po ovom pitanju nego ranije. Ovo je „istorijska“ šansa da se pronađe rešenje koje bi zadovoljilo obe strane. Koja god motivacija da stoji iza toga, ovo je šansa koju Makedonija ne bi trebalo da propusti jer su obe države u ovom trenutku pod lupom zapadnoevropskih zemalja koje žele da smanje ruski uticaj na Balkanu tako što će povećati svoj. Rešavanje sukoba oko imena nije samo jedan problem manje za Makedoniju, već joj otvara mnoga vrata koja su za nju u ovom trenutku zatvorena.

Međutim, pozicija Makedonije nije nimalo jednostavna. U isto vreme, Makedonija mora da pokaže da nema teritorijalnih pretenzija prema Grčkoj, ali i da zadrži svoj (nacionalni) identitet, koji je oblikovan kroz istoriju. Pojedini političari su pozvali na ujedinjenje vlade, opozicije, građana i međunarodne zajednice na makedonskom putu za članstvu u NATO-u (i Evropskoj uniji), ali situacija je dosta komplikovana. Ako predsednik Vlade odluči da raspiše referendum, problemi neće biti samo proceduralnog i logističkog tipa, već je pitanje kakav će rezultat referenduma da bude. Ako ne, moraće da pronađe način da uključi što više aktera u javnu debatu, a za to nema mnogo vremena. Dodatno, mora doći i do unutrašnjeg konsenzusa koji bi omogućio promenu Ustava i obezbedio da država ne bude podeljena po pitanju nacionalnog identiteta i određivanja nacionalnog interesa.

Srbija

Dobar zaključni argument može da predstavlja analiza još jednog popularnog mita – mita da sve zapadnoevropske zemlje stalno vrše pritisak i da Srbija mora da se priključi NATO-u.

Srbija ne mora da se priključi NATO-u i NATO-u Srbija nije potrebna. Naravno, to bi bilo odgovarajuće po principu „što više, to bolje“, ali nije neophodno. Srbija je mala ekonomija koja ne može da da značajan doprinos kada je u pitanju, recimo, bezbednost Sjedinjenih Američkih Država. Dodatno, dovoljno je država sa sličnim karakteristikama u regionu koje bi mogle da priskoče u pomoć u slučaju nužde i sve su one već članice NATO-a ili su zainteresovane za članstvo.

Čak ni bogate države kao što su Švedska i Švajcarska nisu pod pritiskom jer su već dovoljno aktivne kao članice Partnerstva za mir i/ili Ujedinjenih nacija. Ovo je model koji odgovara i pomenutim državama i NATO-u. Zapravo, ovo je model po kom Srbija momentalno funkcioniše i deluje kao da takva situacija sasvim odgovara NATO-u. Pravo pitanje je: da li je ovo model koji odgovara Srbiji i njenim interesima?

U ovom trenutku, da, ali na duge staze svakako ne. Srbija mora da definiše realističnu spoljnu politiku koja će biti bazirana na nacionalnim interesima i da je u istom duhu promoviše i unutar i izvan svojih granica. To je jedini put ka konsenzusu. Ako Vlada nastavi da bude prozapadna (proces EU integracija) i proistočna unutar svojih granica (slika koju stvara kroz medije), neće jedina posledica biti samo nedostatak koncenzusa, već i duboka podela u društvu koja se neće lako prevazići ni u sledećih 100 godina.

MEDIJI U SRBIJI - ŠTA JE TO JAVNI INTERES?

Nedeljka Borojević, novinar

“Ne postoji ništa što dobra novinarska obrada ne može da uradi. Ništa nije ispod ili iznad njenog domena. Štampa može da pretvori loše principe u dobre i dobre u loše; može da uništi svako načelo i kasnije da ga ponovo stvori; može da spusti anđela na nivo čoveka i uzdigne ljude do anđela. A to može da ostvari sa bilo kim za samo jednu godinu, čak i za šest meseci “ - Mark Tven, U pogledu patriotizma.

Živimo u svetu u kojem mediji, više nego ikada ranije, utiču na oblikovanje i preoblikovanje društvene stvarnosti. Zbog svoje informativne, komunikativne i simboličke funkcije oni su ključni posrednici u prenošenju vrednosnih sistema. Mediji su forum javne reči, kanal preko koga se prenose poruke, i kao takvi ključni su akteri političke socijalizacije i interkulturalnog dijaloga - otvorene razmene mišljenja između pojedinaca i društvenih grupa različite nacionalnosti, društvenog porekla, verskog i političkog ubeđenja, životnog stila. Zahvaljujući svom uticaju u formiranju javnog mnjenja mediji su u mogućnosti da doprinesu izgradnji otvorenog i tolerantnog društva, razvijanju kulture ljudskih prava, jednakosti, mira i nenasilja, ali su isto tako moćno oruđe za raspirivanje rasizma, ksenofobije, homofobije i drugih oblika mržnje, netrpeljivosti i netolerancije prema drugima i drugačijima. Upravo to je ključna tačka odgovornosti medija i medijskih poslenika.⁴⁹

Odgovornost! Ključna reč koja je, čini se, gotovo potuno iščezla sa medijske scene Srbije. Novinarska profesija u našoj zemlji dotakla je dno. Odgovornost za svoje tekstove i priče danas malo ko snosi. Živimo u vremenu kada svako sebe naziva novinarom, iako većina, složićete se, nije edukovana i senzibilisana za obavljanje takvog posla. Uz to, nezavidan položaj i mizerne primanja samo su su dodatno ubrzale taj proces degradiranja profesije jer se u svakodnevnoj borbi za opstanak gubi elan za rad i guši kreativnost. Komercijalizacija medija dovela je do tabloidizacije političke scene, ali i svih ozbiljnih tema. Javna debata i argumentovano sukobljavanje mišljenja skoro da ne postoji. Danas je senzacionalizam postao merilo, a banalizovanje stvari princip rada novinara.

---

49 Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, *Mediji u Srbiji - od diskriminacije do ravnopravnosti, priručnik za novinare i novinarke*; Beograd 2012. str. 8.

Iako su još Minhenskom *Deklaracijom o pravima i dužnostima novinara*⁵⁰ 1971. godine propisane profesionalne norme novinara i uprkos tome što dve trećine medija u Srbiji ima kodeks izveštavanja u ugroženim grupama i što je u praksi u redakcijama najčešće na

snazi Kodeks novinara Srbije³ koji su zajednički usvojili Udruženje novinara Srbije

(UNS) i Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) 2006. godine, njegovo kršenje u mnogim medijima je evidentno.

U prilog tome svedoče i poslednji izveštaj Saveta za Štampu (koji se brine o poštovanju Kodeksa) koji pokazuje da senzacionalistički naslovi, izmišljeni autori, kršenje pravila “druge strane” najčešće dovode do kršenja Kodeksa novinara. Komisija za žalbe Saveta za štampu je ove godine razmatrala 43 žalbe i samo u tri slučaja utvrdila da Kodeks nije prekršen. Za prvih osam meseci ove godine *Informer* je Kodeks prekršio šest puta, *Politika* pet, *Srpski telegraf* četiri, a *Alo* i *Blic* tri puta. Mnogi su, ako može da se kaže – samo jednom prekršili Kodeks na koji su se sami obavezali.

Neki od primera naslova su:

“Evropa uči srpske đake kako lezbejke ližu vagine!” “Ubio ženu jer je tražila seks”

“Švaleri oprez, za napadno udvaranje od sad se ide na robiju!” “Skandalozno, đake uče da je super biti gej!”

Uprkos jakoj konkurenciji, pobednik perioda od januara do avgusta je tekst koji ne možete naći u elektronskom izdanju, jer ga je *Politika* izbrisala – radi se o, kako kažu, autorskom tekstu čoveka koji ne postoji, uz fotografiju nemačkog glumca, koji se takođe žalio Savetu za štampu. Ovaj period karakteriše i veliki broj neobjavljenih odluka – 10 od ukupno 14.

---

50 *Deklaracija o pravim i dužnostima novinara* - profesionalne norme novinara su sloboda izražavanja i sloboda kritikovanja, kao i odbrana tih prava, zaštita profesionalne nezavisnosti i profesionalnog integriteta, poštovanje istine u traganju za informacijom i pri njenoj obradi, poštenje u pogledu sredstava koja se koriste u tom traganju, odnos poštovanja prema izvorima informacija, poštovanje prema osobama koje su predmet informacija i podjednak tretman svih osoba, eliminacijom svih oblika diskriminacije.

³ Kodeks novinara Srbije http://www.savetzastampu.rs/doc/Kodeks_novinar_Srbije.pdf

Osim postupanja po žalbama, Komisija i na dnevnom nivou radi monitoring koji pokazuje da se dnevno u osam novina zabeleži i po 20, 25 nespornih prekršaja.⁵¹

Uzrok sve češćeg kršenja Kodeksa i profesionalnih standarda može se tražiti u tome što ne postoji adekvatna primena zakonodavstva, iako je ono dobro uređeno. Kada bi javni tužilac radio, pola pisanih medija bi bilo zatvoreno.

Poznato je da pre nego što vest izađe u javnost, autori, urednici i vlasnici medija odlučuju da li će i kakav stav o konkretnoj vesti biti zauzet i prezentovan. Na donošenje takve odluke utiče mnoštvo faktora, jer se u obzir moraju uzeti standardi novinarstva, zakoni o medijima, rokovi i društvene prilike, vrlo često i format u kom se objavljuje. Takođe, značajnu ulogu imaju i lični stavovi autora, njihove moralne vrednosti, kao i činjenica da od tog posla obezbeđuju egzistenciju. Sve to doprinosi kvalitetu posla, ali i tome da li se pričom, većću, emisijom promoviše dobro ili loše.⁵²

Uprkos tome što se u Kodeksu novinara navodi da je novinar, pre svega, odgovoran svojim čitaocima, slušaocima i gledaocima i da tu odgovornost ne sme da podredi interesima drugih, a posebno interesima izdavača, vlade i drugih državnih organa, ova pravila se u domaćim medijima ne poštuju. Iako cenzura nije formalna, neformalno je spovode uprava i važniji urednici programa. Tako je među medijskim poslenicima prisutna autocenzura koja se sastoji u izbegavanju kritike vlasti ili osetljivih tema, izbegavanju uzimanja izjava od određenih gostiju i stručnjaka, selekcija tema i informacija, pribegavanju eufemizmima i ublaženim karakterizacijama, pomeranju i ono malo osetljivih sadržaja u kasne sate, odsustvu diskusionih emisija uživo, neumerenoj pohvali politikama vlade itd.

Činjenica je da su danas društvene mreže postale dominantan izvor informacija, ali je uticaj tradicionalnih medija je i dalje veoma značajan. U društvu u kome je dve trećine stanovništva funkcionalno nepismeno i ne zna u potpunosti šta je javni interes, jedini izvor informacija i dalje čine štampani mediji i televizije sa nacionalnom frekvencijom. Kako bi zaradili profit mediji podilaze ukusima takvih ljudi, a baš takvu vrstu štampe promoviše i vlast, jer i ona mora da podilazi ukusima većine. U srpskim tabloidima postoji "glad za senzacijama", pa urednici šokantnim naslovima pokušavaju da privuku što

51 Više na sajtu N1 - *Raste broj medija koje ne zanimaju odluke Saveta za štampu*; <http://rs.n1info.com/a317764/Vesti/Vesti/Odluke-Saveta-za-stampu.html>

52 Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, *Mediji u Srbiji - od diskriminacije do ravnopravnosti, priručnik za novinare i novinarke*; Beograd 2012. str. 9.

više publike. U medijima ne postoji debata, podeljeni su na prijatelje i neprijatelje vlasti, pa se javna debata se preselila na društvene mreže. Kako je i sama bivša članica Regulatornog tela za elektronske medije Gordana Suša nedavno izjavila - "javni prostor u kome postoji debata se izgubio i mediji nas bombarduju milionima besmislenih informacija kako bi se maskirale važne stvari, kao na primer, kako će sada Bratislav Gašić odlučivati o raznim stvarima. Vučić se na televiziji s nacionalnom frekvencijom obračunava s tviterašima, što je neravnopravna zastupljenost u medijima ako imate slučaj u kome predsednik Srbije koristi televiziju sa nacionalnom frekvencijom da se obračuna s nekim tviterašem."⁵³

SLIKA EVROATLANTSKIH INTEGRACIJA U OČIMA SRPSKIH MEDIJA

Mediji su važno sredstvo informisanja i edukacije javnosti, kao i važan činilac u formiranju stavova i javnog mišljenja. Međutim, u svakodnevnom kontaktu sa štampom, televizijom, odnosno, sa medijima uopšte, zaključujemo da su predstavnici medija upoznati sa diskriminacijom, i da nisu dovoljno senzibilisani za razlikovanje bliskih pojmova poput predrasuda i stereotipa. U trci za pravovremenom i atraktivnom veću ponegde se izgubio onaj obrazovno-senzitivan novinarski jezik i stil.⁵⁴

Poslednjih nekoliko decenija je interpretativno novinarstvo postalo dominantan način izražavanja u medijima, iako je ova vrsta novinarstva postojala od kada i samo novinarstvo. Interpretiranje u novinarstvu je posledica dvostruke potrebe. S jedne strane, publika je sve obrazovanija i znatiželjnija: osim što želi da zna ko, šta, gde, kada i kako, publika želi da zna i zašto se nešto zbilo. S druge strane angažovano, aktivno novinarstvo mora informaciju da smesti u koordinate njenog dubljeg smisla, da joj da tzv. treću dimenziju. Objašnjavanje uzroka određenih događaja i pojava, kao i davanje dubljeg smisla informacijama koje mediji prenose ponekad dovodi do toga da u interpretiranju događaja neki novinari preteraju, pa iskrivljuju realnost, vređaju, potcenjuju, umanjuju značaj ili su pak skloni preuveličavanju i senzacionalizmu.⁵⁵

---

53 Više na sajtu N1 - *Gordana Suša: Vlast promovise tabloidno novinarstvo* (<http://rs.n1info.com/a315705/Vesti/Vesti/Gordana-Susa-Vlast-promovise-tabloidno-novinarstvo.html>)

54 Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, *Mediji u Srbiji - od diskriminacije do ravnopravnosti, priručnik za novinare i novinarku*; Beograd 2012. str. 9.

55 Neda Todorović, *Interpretativno novinarstvo*,

Kao primer za to može se uzeti medijsko izveštavanje i tumačenje realnosti za vreme rata 90-ih.⁵⁶ Uticaj medija i pravovremenog i istinitog izveštavanja je bitan faktor u građanskim ratovima, a često i sredstvo "specijalnog rata". Medijski rat na ovim prostorima je dokaz toga. Građanski rat koji je krajem XX veka doveo do raspada bivše Jugoslavije, ali i NATO bombardovanje, 5. oktobar, hapšenje Slobodana Miloševića i haških optuženika, masovne grobnice, ubistvo premijera na ulicama Beograda - samo su neki od krucijalnih događaja savremene istorije Srbije u kojoj su mediji imali važnu i aktivnu ulogu, uključujući i oblikovanje stavova javnog mnjenja.

Mediji su neizbežni u formiranju kolektivne svesti i uticaja na javno mnjenje. Otuda i velika moć i odgovornost medija u širenju poluistine, govora mržnje, potkrepljivanju diskriminacije. Nakon ubistva premijera Zorana Đinđića, tokom istrage mediji su detaljno analizirani jer je trebalo, između ostalog, ustanoviti i da li je "huškački jezik" potpirio atmosferu i doveo do fatalnog ishoda.

Danas su i neformalni izvori poput društvenih mreža Fejsbuka i Tvi-tera važni činioци informisanja, ali i pokretanja istorijskih događaja (po-put arapskog proleća). Na ovaj način se pomera težište moći informisanja, umrežavanje postaje ključni faktor, ali je mogućnost kontrole informacija ograničena, što je s jedne strane pozitivno, ali može dovesti i do velikih zloupotreba.⁵⁷

Analitičan i studiozan pristup temama danas je prava retkost. U srpskim medijima se i veoma ozbiljne teme, poput evrointegracija, globalnih izazova 21. veka, članstva u NATO-u, pojednostavljuju, banalizuju i tumače u skladu sa interesima vlasnika medija ili urednika. Odličan primer za to je izveštavanje o ukrajinskoj krizi od pre nekoliko godina.

Prva konferencija za štampu Vladimira Putina o krizi u Ukrajini, u mar-tu 2014. podelila je medije u Srbiji na one koji podržavaju politiku Kremlja i one koje su razumeli poziciju postrevolucionarnog Kijeva, ili su jedno-stavno izbalansirano o svemu izveštavali. Ovih drugih je bilo znatno manje.

Mediji u Srbiji, od samog početka, pažljivo su pratili razvoj ukajinske krize. U početku, o događajima na Majdanu u Srbiji se pisalo površno, ali izbalansirano. Ukrajina je privukla pažnju srpskih medija posle ruske anek-

---

56 Detaljnije u publikaciji "Reči i nedela - pozivanje ili podsticanje na ratne zločine u medijima u Srbiji 1991 - 1992", Centar za trenzicione procese, Beograd 2011.

57 Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, *Mediji u Srbiji - od diskriminacije do ravnopravnosti, priručnik za novinare i novinarkе*, Beograd 2012. str. 23.

sije Krima, kada je veliki broj medija u Srbiji nekritički podržavao Rusiju, uprkos deklarativnoj prvrženosti evropskom putu. Tako je bilo sve do trenutka kada je Putin napravio analogiju između Krima i Kosova, što je za pojedine medije bio signal za reteriranje.

Nakon te prve konferencije za štampu predsednika Putina, mediji u Srbiji počeli su da upoređuju ukrajinsku krizu sa konfliktima na prostoru bivše Jugoslavije i spekulisu o mogućem obnavljanju hladnog rata.

Evo kako su srpski mediji tada pisali:

U uvodnoj kolumni glavni urednik *Nedeljnika* Veljko Lalić pisao je da su oni u redakciji “zabrinuto” pratili Putinovo obraćanje iz Moskve. Lalić smatra da “ako iko treba da se plaši ukrajinskom krizom, osim samih Ukrajinaca, onda su to Srbi koji su kroz vihore svih svetskih sukoba izvukli najdeblju cenu.”

Istovremeno, odgovorni urednik nedeljnika *Novi magazin* Milorad Ivanović postavio je pitanje : “ A gde smo tu mi?”, i odgovara : “Dok ceo svet izražava neko svoje mišljenje - bilo da staje na stranu Kijeva ili Moskve - u Beogradu i prestonicama regiona se čuti, što se može dvojako tumačiti.” Najpre, smatra Ivanović, da je Srbija već decenijama “okrenuta samoj sebi”, i drugo - da je moguće da je u pitanju politička zrelost Beograda, i spremnost da bar u jednom svetskom sukobu ne budemo “mirođija koja će ga dodatno začiniti”. “Pre bih tipovao na svojevrstan autizam koji će nas, možda, i spasiti dodatnih problema”, zaključio je urednik nedeljnika *Novi magazin*.

Kolumnista istog nedeljnika, Momčilo Pantelić, na sledeći način tumači “nedoumice” zvaničnog Beograda: “U Ukrajini su se sukobila dva naša spoljnopolitička prioriteta”. Prvi je težnja ka Evropskoj uniji, zbog čega su faktički “prelazne vlasti u Kijevu oborile prethodi režim da bi zemlju odvojile od ruske dominacije”. To Ukrajini osporava Moskva, tvrdi dalje Pantelić, koja je “ Beogradu glavni oslonac u sprečavanju da se međunarodno pečatira izdvajanje Kosova iz Srbije.”

Veliku pažnju srpskih medija privuklo je pet dobrovoljaca iz Četničkog pokreta, koji su na Krim otputovali da “brane pravoslavno bratstvo”. Četnici su, sa svim folklornim rekvizitama, davali medijima izjave o iskustvu ratovanja na Kosovu 1999. godine, a u slučaju intenziviranja oružanih sukoba, kažu da su spremni da u Ukrajinu pošalju više dobrovoljaca.

Većina srpskih medija isticala je da su u pobedi Evromajdana učestvovali i “ukrajinske ekstremističke i nacionalističke organizacije”, ali je na

različite načine komentarisala njihov uticaj i značaj. Dok je javni servis, Radiotelevizija Srbije, uglavnom registrovao tok događaja na Evromajdanu, dnevna štampa uglavnom je događaje opisivala kao “pobedu radiklanih ukrajinskih ekstremista”. Većina tabloida u Srbiji - koji inače prednjače po tiražu, čime se njihov uticaj ne može zanemariti - podržavala je proruski stav i strastveno kritikovala Majdan.

Najtiražniji srpski tabloidi osuđivali su “državni prevrat” u Kijevu i uglavnom opravdavali vojnu intervenciju i aneksiju Krima. Ovo su tipični naslovi srpskih tabloida iz tog perioda: “Preći Treći svetski rat”, “Vladimir Putin: Krim mora da ima ista prava kao Kosovo”, “Kijevom haraju grupe neonacista” (KURIR, 05. mart 2014.), “I nas bi branio: Da je Putin vladao 1999, NATO ne bi napao Srbiju” (Informer, 06. mart 2014).

Srpsko društvo je u velikoj meri tradicionalno i sa snažnim uticajem patrijarhalnih vrednosti, “opterećeno” prošlošću i duboko ukorenjenim mitovima. Veliki deo populacije smatra da je Međunarodni tribunal u Hagu pristrasan i nepravedan prema Srbima. NATO intervencije protiv srpskih sanaga bezbednosti u BIH 1995, i bombardovanje SR Jugoslavije 1999. godine, kao i jednostrano proglašenje nezavisnosti Kosova, uticali su da se u velikom delu srpske zajednice stvori nepoverenje, ne samo prema Zapadu, već i prema liberalnoj demokratiji kao sistemu zapadnog obrasca.⁵⁸

Sa druge strane u Srbiji je sve više pimetan novi talas “političke rusofilije” proizašao iz antizapadnog raspoloženja, opadanja moći Zapada i uspona Putinove Rusije, ali i balasniranja spoljne politike Beograda i “sedenja na dve stolice” sa željom da se politički i ekonomski profitira i od Zapada i od Moskve. Povezanost Beograda i Moskve veća je sada nego tokom hladnog rata, a najviše se ispoljava u sprečavanju proglašenja nezavisnosti Kosova. Osim toga, Srbija se i energetske potpuno vezala za Rusiju.⁵⁹

Da je ljubav prema Rusiji sveprisutna među širokim narodnim masama pokazuju i poslednji rezultati istraživanja agencije *Demostat* pod naslovom “Srbija između Istoka i Zapada”. “Srbiji je srce na Istoku, a džep na Zapadu” , parafraza je ovog istraživanja koje je pokazalo da u vojno-bezbednosnom smislu građani Srbije preferiraju Rusiju, a nikako NATO. Ljubav prema Rusiji ide dotle da bi čak 20 odsto građana želelo ruske vojne baze na teritoriji Srbije.

58 Varga Boris, *Beograd i Kijev između Brisela i Moskve; Potka srpskog identiteta - antizapadnjaštvo, rusofilstvo, tradicionalizam...*; Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 2016. str. 176.

59 Varga Boris, *Beograd i Kijev između Brisela i Moskve; Potka srpskog identiteta - antizapadnjaštvo, rusofilstvo, tradicionalizam...*; Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 2016. str 197.

Čak 53 odsto građana podržalo je srpsku politiku vojne neutralnosti i oni su na pitanje “Šta bi za Srbiju bilo najbolje kada je reč o vojnim bazama velikih sila?” odgovorili da ih ne žele na teritoriji svoje zemlje. Petina ispitanih je za to da Rusija postavi baze u Srbiji, a samo dva odsto želi takvu vrstu prisustva Sjedinjenih Američkih Država. Kosovski mit, koji je dugo bio dominantan, sada je zamenjen otporom NATO paktu. Otpor NATO-u predstavlja se kao čvorno mesto novog identiteta u Srbiji koji je po svom biću organski anti-zapadni. Taj konflikt definiše kao neku vrstu novog identiteta ovog naroda.

Ispitivanje ovog istraživačko-izdavačkog centra pokazalo je da sa jedne strane stanovnici Srbije žele pravnu sigurnost i životni standard zemalja Zapada i da bi čak 11 odsto njih živelo u Nemačkoj. Samo tri odsto bolji život potražilo bi u Rusiji, iako 41 odsto ispitanih smatra da je ta država najveći prijatelj Srbije. Anketa je pokazala da je za saradnju sa Zapadom uglavnom mlađa populacija, dok su za Istok mahom penzioneri i stariji građani.

Toj podeljenosti Srbije između Istoka i Zapada doprinose, kao što je već i spomenuto, neusklađena spoljna i unutrašnja politika vlasti, koja se ogleda i kroz medije koji svakodnevno plasiraju informacije i stiže se utisak da samo što nas nisu napale zapadne zemlje, samo što nisu izvršile atentate i kako je Vladimir Putin spreman da pogine da bi nas odbranio. To samo podstiče potpuno šizofrenu sliku.⁶⁰

Slična je situacija i kada je reč o evrointegracijama. Većina tekstova svodi se puko prenošenje informacija ili banalizaciju stvari. Nema studioznijih i analitičkih tekstova o bitnim temama koje se tiču svih građana Srbije. Tako je još od postupka dobijanja statusa kandidata Srbije pa sve do danas, čini se, najvažnije pitanje kojim se mediji bave to da li će srpski seljak moći da peče rakiju i kolje svinje. Ukoliko na *google* pretraživaču ukucate reči Evropska unija i pretražujete vesti pojavice vam se more takvih tekstova. U ovom radu izdvojen je primer *Blic*-a kao jednog od najtiražnijih dnevnih listova. Ono što je zajedničko svima njima, a što se i iz priloženog teksta može videti, jeste da je ova tema potpuno paušalo predstavljena, do te mere da prosečan građanin, čitajući takve sadržaje, samo može da zaključi da nam je Evropska unija zapravo veliki neprijatelj koji hoće da nam nametne neka svoj pravila, da nas pokori, uništi sve što je srpsko i što je deo našeg identiteta.

---

60 Više na sajtu Radija Slobodna Evropa, *Građani Srbije: Najbolji su rusko oružje i nemačka medicina*;

<https://www.slobodnaevropa.org/a/anketa-vojska-srbija/28718290.html>

Primer: BLIC

EU je upravo objavila rat rakiji

09. 12. 2014

Stanovnici zemalja EU ne mogu više da peku rakiju po svojoj volji - moraju prethodno da plate poseban paušalni iznos, dok im je za vlastitu potrošnju dopušteno da proizvedu najviše 50 litara.

Tako svaki "rakijaš" u Hrvatskoj, koji se pre pečenja ne registruje i ne plati paušalni iznos od 100 kuna (14 evra) po kazanu, rizikuje kaznu do deset hiljada kuna.

Na svaku litru ispečene rakije preko dozvoljene kote plaća se trošarina od 21,20 kuna.

Svi koji peku rakiju moraće da dokažu carinskim inspektorima, ako im "pokucaju na vrata", koliko su zaista proizveli rakije. Carinici u EU imaju široka ovlašćenja za pregledanje konoba i domaćinstava kako bi utvrdili o kolikim količinama rakije se radi, navode hrvatski mediji.

Nova pravila EU veoma su rigorozna pa su čak i mali proizvođači alkoholnih pića dužni da predaju godišnje izveštaje carinicima!

Rok za dostavu godišnjeg izveštaja o ukupno proizvedenoj količini vina i rakije ističe 20. januara naredne godine, a krajnji rok za uplatu trošarine je 31. januar.

Radi lakših provera, u mnogim mestima biće organizovan samo jedan kazan u kome će svi peći rakiju, kako bi se izbegle prevare, navode proizvođači.⁶¹

KONKURSNO SUFINANSIRANJE JAVNOG INTERESA U SFERI JAVNOG INFORMISANJA

Iako je postupak izlaska države iz medija trebalo da doprinese boljoj situaciji u medijima, on nije dao očekivane rezultate zbog toga što umesto države, sada, iza većine medija stoje tajkuni, koji kroz sredstva masovnih

---

61 Više na sajtu Blica - *EU je upravo objavila rat rakiji*;
<http://www.blic.rs/vesti/svet/eu-je-upravo-objavila-rat-rakiji/eqg12ly>

komunikacija ostvaruju svoje lične interese. Jedan od projekata koji je trebao da doprinese unapređenju medija nakon izlaska države iz vlasništva jeste Konkursno sufinansiranje javnog interesa u sferi javnog informisanja.

Konkusno sufinansiranje unosi potpuno drugačiji princip u odnos države i medija, ali i podrazumeva da država izlaskom iz vlasništva ne gubi odgovornost za sferu javnog informisanja. Umesto državnih subvencija mediji se nadmeću predlozima projekata koje vrednuje grupa nezavisnih stručnjaka imajući u vidu utvrđeni javni interes. To bi tako trebalo da izgleda u teoriji, međutim, u praksi su stvari, ipak, drugačije.

Postoje lokalne samouprave i organi vlasti u lokalnim samoupravama koji su striktno poštujući zakonske odredbe realizovali konkurse na način koji zaslužuje pohvalu. Takvih je vrlo malo. Više je onih koji su na različite načine ili mimoilazili zakone, provlačeći se kroz njihove praznine, ili pak kršile zakon, ponekad i drastično - u većini lokalnih samouprava tema konkursnog sufinansiranja nije valjano uređena, nema jasnih kriterijuma, pa se sredstva daju politički podobnim i poslušnim medijima, što kao krajnji rezultat daje čistu pomociju vlasti u lokalnim medijima. Zbog kršenja pravila konkursnog sufinansiranja javnog interesa u sferi javnog informisanja od aprila 2015. do aprila 2016. godine Koalicija⁶² je reagovala u oko 40 slučajeva. Najveći problemi sa kojima se suočava konkursno sufinansiranje javnog informisanja jesu nedorečena zakonska regulativa, nedovoljna transparentnost procesa, nedostatak evaluacije odobrenih projekata i samog procesa, kao i nepostojanje sankcija za poslove javnog informisanja u slučaju kršenja zakona. Ne postoje mehanizmi koji će obezbediti da lokalne samouprave izdvajaju adekvatna sredstva za javni interes u sferi javnog informisanja, a pojedine lokalne samouprave uopšte ne raspisuju medijske konkurse. Evidentan je veliki broj kršenja ili mimoilaženja zakona prilikom konkursnog sufinansiranja, ali čak iako je obezbeđena zakonitost, ne postoji odgovor na pitanje kvaliteta, pošto zakonski nije obezbeđena evaluacija procesa.

Broj nepravilnosti u tekstu konkursa se smanjuje, ali i dalje postoje lokalne samouprave koje ne razumeju ili neće da razmeju suštinu konkursnog sufinansiranja, što je vidljivo već u samom tekstu konkursa. Najčešći primeri propusta u tekstovima konkursa nalaze se u odeljku "kriterijumi", a najčešći cilj je da se unapred suzi broj potencijalnih aplikanata, odnosno da se favorizuju pojedini mediji. Evidentna je ogromna disproporcija u visini sredstava koje

⁶² Koaliciju novinarskih i medijskih udruženja, kao neformalno partnerstvo čine najznačajnije esnafske organizacije - Udruženje novinara Srbije (UNS), Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV), Lokal Pres (LP) i Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM)

pojedine lokalne samouprave izdvajaju za javno informisanje, ali ove podatke treba tumačiti pažljivo, s obzirom da ne postoji mehanizam evaluacije, odnosno utvrđivanja efekata potrošenog novca. To jest, ne mora da znači da izdvajanje više sredstava za javno informisanje znači i automatsku dobit za građane.

Izbor predstavnika nereprezentativnih udruženja u stručne komisije od strane lokalne samouprave, najčešće je signal za mnoge neregularnosti i nepravilnosti, a po pravilu ga prati netransparentsnot procesa. Transparentnost procesa konkursnog sufinansiranja značajno smanjuje mogućnost zloupotrebe i zaobilaženja zakona. Iskustvo u radu stručnih komisija govori o, generalno, niskom kvalitetu predloga projekata, iako se može reći da je u proteklom periodu u ovoj oblasti vidljiv napredak.

Rešenje ovog problema nije u smanjivanju sredstava za medijske konkurse nego u obezbeđivanju mehanizama da se ona dodeljuju uz striktno pridržavanje procedura i pravila, koji podrazumevaju i stručnost i nezavisnost komisije, odsustvo diskriminacije po bilo kom osnovu uz transparentnost procesa. Takođe, veoma je važno definisati mehanizme sankcija za organe vlasti koji krše zakon u ovoj oblasti, što je do sada izostalo. Takođe, udruženja koja imaju pravo da predlažu kandidate u stručne komisije, treba da razvijaju sopstvene kapacitete kako bi adekvatno odgovorili na izazove koje im proces konkursnog sufinansiranja donosi.⁶³

RTS - JAVNI SERVIS EVROPSKE SRBIJE?

Kada govorimo o situaciji u medijima i načinu njihovog izveštavanja neophodno je dotaći se i načina na koji to rade javni medijski servisi - Radiotelevizija Srbije i Radiotelevizija Vojvodine.

RTS je zakonom definisan kao republički javni medijski servis i samostalan pravni subjekt koji, obavljanjem svoje osnovne delatnosti, omogućava ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja i pruža opšte i sveobuhvatne medijske usluge koje podrazumevaju informtivne, obrazovne, kulturne i zabavne sadržaje namenjene svim delovima društva.⁶⁴

Gotovo identično, uz čisto formalne izmene koje se tiču Pokrajine, glasi i zakonska regulativa Pokrajinskog javnog servisa koja je detaljnije definisana u njegovom Statutu.⁶⁵

---

63 Koalicija novinarskih i medijskih udruženja; *Bela knjiga konkursnog sufinansiranja javnog interesa u sferi javnog informisanja, april 2015 - april 2016*; Novi Sad 2016.

64 Grupa autora, *RTS - naše pravo da znamo sve?*, Prokuplje 2015; str. 21

65 Više na sajtu RTV-a / Statut; <http://static.rtv.rs/pdf/2015/01/29/statut-jmu-rtv-pdf.pdf>

Zakon o javnim medijskim servisima (“SL. glasnik RS”, br. 83/2014) kao osnovnu delatnost javnog servisa podrazumeva proizvodnju, kupovinu, obradu i objavljivanje radio, televizijskih i multimedijalnih sadržaja, naročito informativnih, obrazovnih, kulturno-umetničkih, dečjih, zabavnih, sportskih, verskih i drugih koji su od javnog interesa za građane. Rad javnog medijskog servisa zasniva se na sledećim načelima:

1. istinito, nepristrasno, potpuno i blagovremeno informisanje;
2. nezavisnost uređivačke politike;
3. nezavisnost od izvora finansiranja;
4. zabrana svakog oblika cenzure i nezakonitog uticaja na rad javnog medijskog servisa, redakcije i novinara;
5. primena međunarodno priznatih normi i principa, a naročito poštovanje ljudskih prava i sloboda i demokratskih vrednosti;
6. poštovanje profesionalnih standarda i kodeksa.

RTS je zakonom obavezan da u svom delovanju uvažava zahteve javnosti i za svoje delovanje odgovara javnosti. Odgovornost javnog medijskog servisa prema javnosti i uticaj javnosti na njegovo delovanje ostvaruje se posebno javnošću postupka imenovanja organa javnog medijskog servisa, učešću javnosti u unapređivanju radijskog i televizijskog programa, obavezom javnog medijskog servisa da pravovremeno i istinito obaveštava javnost o obavljanju svoje delatnosti objavljivanjem plana rada, finansijskog plana i izveštaja o radu i poslovanju, podnošenjem izveštaja o radu i poslovanju javnog medijskog servisa Narodnoj skupštini i Savetu Regulatora i blagovremenim ispunjavanjem obaveza propisanim zakonom kojim se uređuje slobodan pristup informacijama od javnog načaja.

Ovako zakonodavac vidi republički javni medijski servis. Stvarnost RTS-a je naravno drastično udaljena od projektovane uloge i funkcije. Finansijska i profesionalna neogovornost, podložnost političkim uticajima, odsustvo bilo kakvog uticaja javnosti u ključnim segmentima rada, netransparentnost procedura i kriterijuma ili njihovo potpuno odsustvo, uređivački haos ugrađen u temelje sistema, sumnjivi i ne-sumnjivi poslovno-politički aranžmani samo su neki od detalja koji su deo realne slike RTS-a.

Osim toga, neracionalni, neobični i neopravdano uvećani rashodi u pojedinim oblastima, neostojanje jasnih, poznatih i nediskriminatorских

procedura u oblasti izbora nezavisnih produkcija, nepostojanje bilo kakvih vidljivih i objektivnih kriterijuma na bazi kojih se kreiraju kooperacije, uslovi pod kojima se sklapaju ugovori sa marketinškim agencijama ključne su oblasti u kojima se odvijaju polutajne i tajne operacije javnog servisa.

Kada govorimo o kvalitetu programa, RTS je ostao zarobljenik prošlosti, one bliske istorije u kojoj je televizija bilo moćno oružje za propagandu i kontrolu masa. U nedostatku kreativnosti, vizije i u želji da se previše ne “talasa” upotrebljen je otrcani scenario - besomučne reprize ratnih, partizanskih filmova iz Titovog i Miloševićevog vremena zamenile su reprize humorističkih serija od “pre sto godina”. Građani Srbije plaćaju pretplatu da se posredstvom svog medijskog servisa sećaju lepe prošlosti u stilu “al’ se nekad dobro jelo (živelo)”, da kukaju o sadašnjosti i ne razmišljaju o budućnosti.

Javni medijski servis pobeo je u lagodnu poziciju samoproklavanog čuvara nacionalnih vrednosti/baštine i tradicije, neku vrstu medijskog Etnografskog muzeja ili javnog servisa Akademije nauka i umetnosti. Prema rečima upravnog odbora “u očuvanje kulturnog i nacionalnog identiteta srpskog naroda i svih nacionalnih manjina i etničkih grupa.” Naravno, pošto je srpski narod većinski u Srbiji, onda je RTS svoj uređivački koncept podredio svadbarskoj logici esradnih zvezda “ko više plaća (pretplatu), njegovo je da bira muziku.”

Tako se došlo u situaciju da pretplatnik Javnog servisa gotovo sve zna o nacionalnoj prošlosti (naravno, uvek slavnoj), ali skoro ništa ili “na kašičicu” o budućnosti. O svojoj ličnoj budućnosti, budućnosti države u kojoj živi, budućnosti Evrope i globalnog sveta. Prosečan pretplatnik RTS-a sve zna o svetlim trenucima srpske državnosti i istorijskim bitkama, ali ne dobija savete, ideje i signale šta treba da radi sa sobom i svojom decom u budućnosti.

Ne pamtim kada je neko rekao da je čuo nešto korisno ili naučio novo, nešto nad čim se zamislio da je video na RTS-u. Nema deteta ili mlade osobe koja može da tvrdi da je nešto s RTS-a postalo vrednost ili uzor za školovanje ili posao.

Kompletna infrastruktura tog Servisa pokazala je do sada da je nespobna da prati ono što dojučerašnji premijer, a danas predsednik Republike Srbije Aleksandar Vučić, naziva strateškom nacionalnom odlukom Srbije - članstvo u Evropskoj uniji. Umesto da traga za dodirnim tačkama Srbije i EU, da proverava i testira performanse srpske države u prihvatanju pravnog

nasleđa EU - odgovor “evropskog RTS-a” obično je na nivou bizarnosti: pretplatnicima se još uvek nudi kao realna opcija “možda i ne treba da žurimo jer EU samo što se nije raspala”, a dopisnik iz Brisela služi da izveštava samo kada je neki srpski političar u poseti Evropskoj uniji ili kada se unija “trese” zbog nekog “slučaja”.

Evropski duh, evropski način razmišljanja, evropska životna filozofija, evropska radna etika, evropska prava stečevina, evropska debata o budućnosti zajednice naroda, evropska kultura, evropsko traganje za tolerancijom... ništa od toga nije ugrađeno u uređivački koncept svakog pojedinačnog programa medijskog Javnog servisa Srbije. To je sasvim drugačije od onoga koji medijski Servis praktikuje “zamazivanjem očiju” pretplatnicima ubacivanjem s vremena na vreme “evropske” teme u neki pojedinačni večerni glamurozni “talk show” sa atraktivnom voditeljkom (zaduženom da odvlači pažnju) i uglavnom između dve “šarenice”. Taj model “EU na kašičicu” (a obično povodom nekog ekscesa) ne može da zameni strateško usadivanje/ugrađivanje evropskog načina razmišljanja u svakodnevni tv program i zanatski (novinarsko/urednički) DNK modernog medijskog Javnog servisa.

Nije u pitanju samo informativa, čije je stanje (gledano iz evropske perspektive Srbije) veoma loše. Ni jedan drugi segment javnih servisa (reportaže, igrani program, kultura) ne ume evropski da razmišlja, niti ume da proizvodi evropski program.

Iako ni hrvatski Javni servis nije naročito dobar, našim javnim servisima može poslužiti kao primer. Naime, onog trenutka kada se hrvatsko društvo, na čelu sa političkom elitom odlučilo za integraciju u Evropi - pretplatnici Hrvatske radio-televizije dobili su priliku da mnogo toga saznaju o tome kako se živi i radi u novoprimitivnim članicama, ali starim članicama EU. Ništa nije skrivano, ni jedan problem s kojim se suočavaju građani bilo koje zemlje nije prećutan, a pretplatnici hrvatskog javnog servisa mogli su da vide rešenje problema na nivou običnog građanina. Pa su se tako na prime u programu tog Javnog servisa našle priče o tome kako katolička crkva u Poljskoj savetuje seljake da koriste novac iz evropskih fondova, kako je Holandija rešila problem socijalnog stanovanja, kako mladi u Estoniji osnivaju vlastite start ap firme u oblasti informacionih tehnologija, itd.

Ako je politička elita proklamovala kao nacionalni cilj i interes ulazak Srbije u EU postavlja se pitanje šta medijski Javni servis čini da pomogne onom delu stanovništva koje nije dovoljno upućeno u čitav taj proces, jer ne plaćaju svi građani pretplatu samo da bi gledali ocvale narodnjake, šare-

nice, i “imali pravo da znaju sve”, nego da bi nešto i naučili i počeli da “misle evropski”, da ulažu u obrazovanje za budućnost. Sve to je na medijskom Javnom servisu Srbije izostalo iako se on sa preko tri hiljade zaposlenih svrstava među najveće pojedinačne poslodavce u Srbiji i po broju novinarskih ekipa im nema ravnih. Suština odgovora na ovaj problem jeste što su medijski radnici, prvenstveno urednici, u Javnom servisu olako pristajali i dalje pristaju da budu politički eksploatisani.⁶⁶

ZAKLJUČAK

Sa sve većim uticajem i usavršavanjem medija, neminovno raste i njihova odgovornost. Uloga novinara jeste da kritikuje - ali ne da huška. Novinar treba da informiše - ali ne da sme koristiti govor mržnje. Istina je da se danas za čitanost, gledanost, slušanost poseže za raznim sredstvima. Komerijalizacija medija dovela je do vulgarizacije i upotreba jezika diskriminacije. Međutim, ne treba zaboraviti da svaka profesija ima svoje norme, načela i kodekse, a novinarstvo je svakako jedna o tih profesija. Pored toga što je profesija, novinarstvo je istovremeno i društvena institucija čija je svrha nadziranje svih onih koji imaju društvenu, ekonomsku i političku moć. U tom smislu, o novinarima se često govori kao o “čuvarima demokratije”.⁶⁷

Nažalost, novinari u Srbiji su daleko od toga i potrebno je da se mnogo toga promeni kako bi ova sintagma u srpskim medijima imala težinu. Za početak, da bi građansko društvo imalo kompetentan i delotvoran uvid u rad javnih medijskih servisa, i uticaj na javnu potrošnju za informisanje, moraće da se aktivira bitno više i drugačije nego sad. Kao uostalom i nezavisna, regulatorna i samoregulatorna tela. Plaćanje pretplate svakog građanina i simbolično čini malim, ali ravnopravnim deoničarem RTS-a i RTV-a pa ako se već ranije nismo pitali zašto plaćamo pretplatu krajnje je vreme da razmislimo - Zašto plaćamo taksu, šta od toga očekujemo i koja su naša prava?

Osim restrukturiranja medijskih javnih servisa neophodno je i početi sa primenom zakona o medijima. Iako je medijski zakonski okvir dobar, neki zakoni bi trebalo da se menjaju i potrebno je uraditi medijsku strategiju, sa kojom se kasni godinu dana.

Suština novinarskog poziva, a koju veliki broj kolega ne razume, jeste da je njihov posao da izveste građane o događajima koji su se zbili, a koji su od javnog interesa. Međutim, danas sve više događaja dešava samo zato da bi novinari o njima izveštavali, a reč javni interes je potpuno izgubila smisao.

---

66 Grupa autora, *RTS - naše pravo da znamo sve?*, Prokuplje 2015;

67 Verič D. i dr, *Odnosi s medijima*; Medija centar i Pristop, Beograd 2002.

LITERATURA

Grupa autora - Toplički centar za demokratiju i ljudska prava i Užički centar za ljudska prava i demokratiju, RTS - *naše pravo da znamo sve?*, Prokuplje 2015.

Grupa autora - Koalicija novinarskih i medijskih udruženja: NUNS, UNS, Local press, ANEM, NDNV, *Bela knjiga konkursnog sufinansiranja javnog interesa u sferi javnog informisanja, april 2015 - april 2016*; Novi Sad, maj 2016.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, *Mediji u Srbiji - od diskriminacije do ravnopravnosti, priručnik za novinare i novinarke*; Beograd 2012.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, *Mediji i diskriminacija u Srbiji*; Beograd april 2012. Todorović Neda, *Interpretativno i istraživačko novinarstvo*; Čigoja, Beograd 2002.

Varga Boris, *Potka srpskog identiteta - antizapadnjaštvo, rusofilstvo, tradicionalizam...*; Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 2016.

Verič D. i dr, *Odnosi s medijima*; Medija centar i Pristop, Beograd 2002.

ANALIZA DISKURSA RADIO TELEVIZIJE CRNE GORE PRE POZIVA CRNOJ GORI ZA ČLANSTVO U SEVERNO – ATLANTSKI SAVEZ (NATO)

Sonja Smiljanić, dipl. novinar

Uvod

Tema priključivanja Crne Gore Severno – atlantskom savezu (u daljem tekstu: NATO/Alijansa/savez), izuzetno je specifična zbog istorijske pozadine ove države i saveza. 1999. godine Crna Gora bila je u sastavu Savezne Republike Jugoslavije. Usled redosleda dešavanja, NATO je bombardovao selo Murin u Crnoj Gori 30. aprila i nastradalo je petoro civila i jedno vojno lice. Danas je situacija potpuno drugačija, postoji saradnja između Alijanse i Crne Gore na istom mestu postavljen Trg žrtava NATO bombardovanja. Opis konteksta kroz istorijske činjenice, predstavlja pojašnjenje situacije i uvod u istraživanje koje je obuhvatilo mesec novembar i analizira diskurs zajednice. Fokus je na radu portala javnog servisa.

Javni servis je danas, u svim zemljama u kojima postoji, složena medijska organizacija sa više programa, manje ili više razvijenom sopstvenom muzičkom i audio/video produkcijom. Uz programske, ovakve kuće imaju i prateće organizaciono - tehničke kapacitete koji omogućavaju zaokružen programsko - produkcionu proces, odnosno efikasan samostalni rad. (Veljanovski, 2007: 33).

Osnovni zadatak javnog servisa je da informiše, obrazuje i zabavi, kao i da funkcioniše, kako mu samo ime kaže, u javnom interesu. Član 3 Zakona o javnim radio-difuznim servisima Crne Gore, glasi:

„Djelatnost nacionalnog javnog emitera iz stava 1 ovog člana je pružanje javnih audiovizuelnih usluga za koje Crna Gora obezbjeđuje nezavisno finansiranje u skladu sa zakonom i pravilima o državnoj pomoći za javne radio-difuzne usluge.“⁶⁸.

---

68 Zakon o javnim radio-difuznim servisima Crne Gore

Uredništvo internet portala Radio Televizije Crne Gore, kreiralo je posebnu rubriku „Otvoreno o NATO-u“ gde je smeštala sve tekstove, preuzete ili samoinicijativne, televizijske i radijske priloge kolega iz drugih redakcija vezane za NATO.

Do 2006. godine Crna Gora bila je u zajednici sa Republikom Srbijom. Poslednjih godina njihovog saveza aktuelne su bile teze o saradnji sa Evropskom unijom i NATO-m. Tadašnji portparol vojske SiCG Miroslav Mladenović u članku „Reforme odbrane u Srbiji i Crnoj Gori“, objasnio je složenost procesa reforme odbrane i pretpostavio kako će teći promene u poljima percepcije i organizacije oblasti sigurnosti, administracije i institucija, demokratizacije civilnih i vojnih odnosa, redefinisanja zadatka i nepristrasnosti naoružanih snaga i njihovo restrukturiranje, kao i uključivanje u regionalne i globalne procese:

Prema tradicionalnom konceptu sigurnosti, čovek se oseća sigurnim kada je okružen jakim oružanim snagama koje štite njegovu državu i region, dok trenutni stavovi ipak pokazuju drugačije činjenice i zaključke, pokazujući kako je osoba sigurna ukoliko postoji ekonomska, politička i duhovna sigurnost i sloboda; vojna komponenta je manje značajna. U tom smislu, percepcija i organizacija sigurnosti treba da bude viđena kao specifično kulturno okruženje Srbije i Crne Gore. (Mladenović, 2005: 23).

Nakon raspada državne zajednice Srbije i Crne Gore, kritike NATO-a od strane Crne Gore, postepeno su prestajale da bi jedanaest godina kasnije, vladajuće političke elite u Podgorici ostvarile jedan od svojih ključnih zadataka, a to je punopravno članstvo u NATO. Kada je reč o regionu, prvo se 2004. godine Savezu priključila Slovenija, pet godina kasnije Hrvatska i Albanija, Bosna i Hercegovina je pozvana da reši unutrašnja pitanja, a potpisnica je Partnerstva za mir kao i Srbija, koja od 2007. godine sprovodi politiku vojne neutralnosti, ali i održava dobre odnose sa svima.

Prema istraživanjima javnog mnjenja agencije Damar, koja su objavljena krajem oktobra 2015. godine, a neposredno pre pozivnice za članstvo, 44,9 odsto građana je za članstvo u NATO-u, 38,9 odsto je protiv, a 16,2 odsto neodlučno.

Analiza sadržaja

Analizom 42 teksta, objavljena u novembru 2015. godine na portalu Radio Televizije Crne Gore (u daljem tekstu: RTCG), može se uvideti način izveštavanja ovog medija u periodu od mesec dana pre konkretnog poziva.

Rubrika „Otvoreno o NATO-u“ sa radom je počela 15.1.2014. godine, a do danas ima više od hiljadu objavljenih tekstova na ovu temu.

Anketa, kao samostalni žanr, retko se u svim medijima nalazi kao odvojeni žanr, a kada se to dogodi onda su u pitanju aktuelnosti vezane za taj dan, nedelju ili mesec. Najčešće je sastavni deo članaka, ali u celokupnih mesec dana u ovoj rubrici, RTCG nije imao nijednu anketu sprovedenu među građanima. Novinari nisu pisali ni reportaže, ali se ovo smatra opravdanim zbog komplikovanosti žanra koji zahteva kreativnost i često je nemoguć u rubrici koja se bavi politikom.

Objavljena su dva intervjua, prvi je medijska inicijativa Televizije, ali pošto je samo prenesen na portal, ne može se i ovde smatrati tako. Drugi intervju preuzet je iz časopisa *Partner admiral*, čiji je izdavač *Ministarstvo odbrane Crne Gore*, a sagovornik je Dragan Samardžić, načelnik generalštaba vojske Crne Gore, koji je iskoristio priliku za promociju vojske Crne Gore. Samardžić je govorio i o konkretnom pozivu za članstvo, sa pozitivnih aspekata, kao što su povećanje nivoa zaštite bezbednosti i nove mogućnosti za mlade. Novinarski pristup je neutralan.

Za mesec dana, portal je objavio dva televizijska priloga i jedan članak. U članku su zastupljene tri konkretne teme: zašto je Crnoj Gori nepohodan NATO, postignuti rezultati i konkretno o pozivu za članstvo. Sagovornik je Vesko Garčević, nacionalni koordinator Crne Gore za NATO, a govori o Crnoj Gori i građanima, NATO-u i interesima Rusije. Pozitivan odnos subjekta prema objektu, nalazimo kada su u pitanju NATO, Crna Gora i građani, a neutralan, prema Rusiji, jer Garčević naglašava kako se neće uvoditi vize za putovanja u ovu državu.

Hibridni žanrovi zastupljeni su na portalu, a glavni primer su preuzeti blogovi, kao tekst preuzet sa bloga Mirsada Mulića, generalnog direktora Direktorata za vanredne situacije, a potpisan je kao Komunikacioni tim Savjeta za članstvo u NATO. To je veliko nepodudaranje u uređivačkoj politici i pokazuje kako je ova rubrika u službi NATO PR tima, umesto građana. Dodatno, tekst je pozitivno nastrojen prema alijansi i zemljama članicama, a naslov glasi: „Kad je vanredno, NATO brže pomaže”⁶⁹. Govori se o obavezama i rezultatima koje je Crna Gora postigla, a još važnije o ulozi alijanse u vanrednim situacijama. Mulić piše kako bi Crna Gora u slučaju svih prirodnih i drugih katastrofa dobijala brzu, efikasnu i adekvatnu pomoć, jer sve članice se pomažu međusobno. Crna Gora bi stekla i nova

69 <http://www.rtcg.me/vijesti/otvoreno-o-nato-u/109104/kad-je-vanredno-nato-brze-pomaze.html>

znanja i veštine kroz obuke da bi brzo reagovala na razne situacije, a u nastavku autor promovise projekat „Poboljšanje kapaciteta na polju pronalazjenja, transporta i uništavanja neeksplozivnih ubojnih sredstava (NUS)“ i detaljno opisuje njegovu realizaciju, oprema u vidu podvodnih detektora i opreme za ronjenje, dron sa kamerom za izviđanje NUS-a sa bezbedne daljine, a sve to i još mnogo više, koristiće službenici Direktorata u akcijama spašavanja i traženja lica, prilikom požara, poplava i slično.

Drugi primer je tekst, pisan po sličnom principu izveštaja sa događaja, a zapravo je izveštaj sa bloga Gudrun Štajnaker⁷⁰, nemačke ambasadorke, prvobitno objavljen na istoj internet stranici Natomontenegro. Štajnaker ocenjuje kako Crna Gora ima velike šanse da se učlani u NATO, što je strateški važno i poželjno, te da ima neizostavnu podršku Nemačke u toj nameri. Novinarski pristup u lidu je pozitivan i prenosi reči hvale ambasadorke.

Ambasadori raznih država članica alijanse, često su bili sagovornici u tekstovima ili emisijama i svi su pružali podršku Crnoj Gori za članstvo.

Još jedan primer preuzetog bloga je „NATO jača suverenitet zemlje“⁷¹. Autor teksta je Andrija Klikovac, ali na kraju teksta potpisan je po drugi put tim za odnose sa javnošću Savjeta za članstvo u NATO. Ovo je drugi od reči do reči preuzet PR tekst i već predstavlja broj veći od broja članaka u mesec dana. Klikovac piše o demokratski uređenoj državi i vladavini ljudskih prava, čiju garanciju pokrivaju bezbednosne i sigurnosne mere koje Crnoj Gori obezbeđuje NATO savez. On podseća i da su bezbednosni standardi u državama članicama visoki, a tekst završava zaključkom da je nužno očuvanje mira i stabilnosti na Zapadnom Balkanu, da se to može sprovesti članstvom, a konačni cilj je svakako sloboda i benefiti koje obezbeđuje članstvo.

Još jedan primer hibridnog žanra na portalu RTCG nalazi se u tekstu pisanom kao dve izjave novinara i analitičara Mirnesa Kovača, preuzete iz *Pobjedinog* intervjua. Novinar prenosi kako Kovač govoreći o Rusiji ima otvoreno negativan stav prema tamošnjoj vlasti, a prema NATO-u iskazuje pozitivan odnos: „On je, u intervjuu Pobjedi, istakao da je Sjevernoatlantski savez najracionalniji izbor. Smatra da Rusija vodi opasnu politiku za koju traži izvođače radova.“⁷²

---

70 <http://rtcg.me/vijesti/otvoreno-o-nato-u/110582/dobre-sanse-za-poziv-u-nato.html>

71 <http://www.rtcg.me/vijesti/otvoreno-o-nato-u/111324/nato-jaca-suverenitet-zemlje.html>

72 <http://rtcg.me/vijesti/otvoreno-o-nato-u/109192/buducnost-cg-u-nato-u-drugo-je-lutrija.html>

Kada novinari portala preuzimaju tekstove iz drugih medija, objavljuju ih bez naglašenog navođenja, tako da na prvi pogled stičete utisak da su to njihove rečenice. Lid deluje kao početak kolumne i tek na kraju rečenice javljaju se fraze “naglasio/la je”, “izjavio/la je” i sl. Veoma je bitno naglasiti i da novinari u svojim tekstovima uvek prvo pišu izjavu, a na kraju napišu ime osobe koja je izjavila te rečenice. Ovakav način izveštavanj zbunjuje publiku i može biti protumačen kao manipulacija.

Početak istraživanja pokazuje nedostatak više strana u novinarskom radu, jedini analitičar (vojni) koji govori za portal je Aleksandar Radić. Govorio je gotovo na svim tribinama (pseudodogađajima) koje su održane u proteklih mesec dana i komentarisao aktuelne događaje za portal. Osim njega, Mirnes Kovač se za Pobjedu bavio stavovima Rusije, Igor Tabak, analitičar portala Obrisi, bavio se terorističkim napadom u Parizu i kako to može uticati na poziv Crnoj Gori za članstvo, dok je analitičar Ivan Vuković u emisiji “Izazov” Televizije Crna Gora, govorio o apsolutnoj bezbednosti koju donosi članstvo.

Kada su političari u pitanju, često se pojavljivala ministarka odbrane Milica Pejanović Đurišić, a koja je uvek iznosila iste informacije drugim rečima, ali ne i statističke podatke šta je to sve Crna Gora uradila kada se sumiraju podaci, koliko novaca je pre izdvajala za budžet vojske, a kako će to funkcionisati nakon pristupanja alijansi. Ukoliko su takve informacije objavljene pre ovog istraživanja i nisu obuhvaćene analizom sadržaja, to svakako ne predstavlja argument da se javnost ne podseti na krucijalne podatke o upravljanju državnim budžetom.

Teme o kojima se raspravljalo u poslednjih mesec dana pre poziva u članstvo bile su ustaljene, pozitivnog karaktera prema alijansi, Crnoj Gori, saveznicima i zvaničnicima svih država koji su javno pružili podršku crnogorskim vlastima. Govorilo se o pozitivnom odnosu prema Severnoatlantskom savezu, kao i zašto je Crnoj Gori neophodan NATO na tribini „Crna Gora pred vratima NATO-a“, u Petnjici, koju su organizovali nevladina organizacija ALFA Centar, zajednica opština Crne Gore i komunikacioni tim Savjeta za članstvo u NATO.

Novinarski pristup u izveštaju sa ovog pseudodogađaja je pozitivan, budući da u svakom uvođenju sagovornika, izražava pozitivnost u ime svih građana: “kazao je da sa optimizmom čekamo prvi decembar”, “strateški intereset svih građana Crne Gore je bezbjednost”, itd.

Na tribini održanoj u Podgorici Vesko Garčević, nacionalni koordinator za NATO, izrazio je direktan pozitivan stav o kampanji koja se vodi radi članstva u NATO. Za opozicione partije, koje naglašavaju da je 200 hiljada evra neophodnih za NATO integracije veliki udar na državni budžet, ima negativan stav. Garčević je u istinitost ove odluke bio siguran, a opoziciju je optužio da vodi kampanju protiv NATO-a, a da niko ne zna koju cifru su dobili za te činove. O bezbednosti zahvaljujući alijansi, govorio je i Predsednik odbora za spoljnu politiku mađarskog parlamenta Žolt Nemet i istaknuo značaj podrške Sjedinjenih Američkih Država.

Pridruživanje NATO-u možda je neophodan uslov da bi zemlje Zapadnog Balkana bile sigurnije, nije dovoljan. Osim toga, članstvo u Alijansi donosi trošak i rizik koji ne sme biti odbačen. (Zagorcheva, 2012: 8).

Deo medijskog prostora posvećen je neredima i protestima u Crnoj Gori, koji su se dešavali u oktobru, a „završili“ se određenim brojem povređenih i uhapšenih osoba. U novembru se u ovoj rubrici ova tema pomenula dva puta. Prvi put je to tekst sa naslovom: „Protesti povećali podršku NATO-u”, a da bi novinar (neutralan u ovom tekstu) napisao takav naslov, neophodno je pomenuti kako je baš to izjavio direktor *Alfa centra* Aleksandar Dedović, koji je kontradiktoran u ovoj, a i preostalim izjavama. Nema realna utemeljenja i argumentaciju, zašto je povećan broj građana koji su za članstvo u alijansi, ali se to jasno vidi u procentima zainteresovanih čiji je postotak povećan za 13 odsto. Taj porast prema prethodnim istraživanjima javnog mnjenja (agencija Damar)⁷³ kreće od početka 2015. godine. Protesti nisu toliko dugo trajali i ovo predstavlja prostu marketinšku tehniku zama-gljivanja stvarnosti.

Drugi tekst, za koji je nepoznati novinar napisao samo lid, a u kojem su više pomenuti građani (masa), koji po rečima autorke bloga, objavljenog na stranici Natomontenegro, asistentkinje na Fakultetu za menadžment u Igalu i članice Izvršnog odbora Demokratske partije socijalista Crne Gore (Spisak članova Izvršnog odbora DPS: <http://www.dps.me/nasa-partija/izvrsni-odbor>, pristupljeno 2.3.2016. 18:00), Tamare Vukašinić, nisu protestovali, nego su, kao i ona, prisustvovali tribinama na kojima se negativno govori o NATO-u: „Druga grupa ljudi posjećivala je one tribine čiji su govornici opozicioni političari i takođe istaknuti pripadnici NVO sektora, a koji su jednako direktno i glasno navodili sve eventualne štete koje bi naša zemlja pretrpjela u slučaju da zaista pristupi Sjeverno-atlantskoj alijansi.”⁷⁴

73 <http://www.cdm.me/politika/istravanje-damar-a-za-ulazak-u-nato-421-odsto-gradana>

74 <http://www.rtcg.me/vijesti/otvoreno-o-nato-u/109837/vukasinovic-protiv-ce>

Vukašinović je navodila više rezolucija o kojima je potom debatovala:

- demokratija je lijepa, sve pseudodogađaje treba posećivati;
- hrvatskog državljanina ubili su teroristi zbog NATO-a;
- NATO su Sjedinjene Američke Države;
- NATO garantuje sigurnu budućnost.

Kada je u pitanju opšta rezolucija, koja glasi “za članstvo u NATO”, Vu-kašinović je zahvaljujući svim prethodnim navođenjem situacija, a potom i argumenata na tu temu, očigledno zastupala afirmativni tim. Činjenica je da se još jedan PR tekst, bez analitičkog pristupa, našao na internet portalu RTCG, kojem je u opisu da ga uređuju novinari radi javnog interesa svih građana.

Drugi primer izveštavanja

Kao jedan od boljih primera u regionu za profesionalno novinarsko izveštavanje nalazimo u mediju Al Džazira Balkans. Krajem oktobra 2015. godine, novinarka i novinari ovog medija profesionalno su izveštavali o potencijalnom pozivu za članstvo Crne Gore u NATO, ali i sa protesta koji su se dešavali u Crnoj Gori, a to su i nastavili sa novim protestima koji su počeli da se dešavaju u novembru, od strane opozicije.

Bilo je tu dosta izveštaja sa lica mesta, ali ne u smislu trošenja medijskog prostora na „praznu priču“, već iscrpno, brzo i argumentovano upravljane činjenicama, pod stresom i neredima iza leđa, u prenosu uživo⁷⁵. Iako je dosta tekstova na ovu temu, preneseno kroz agencijske vesti, redakcija je ipak ustupila mogućnost bloga svojim novinarima, gde se delimično ograđuje od iznesenih informacija. Svakako vredi pomenuti tekst „Kako je Front uništio crnogorsku opoziciju“⁷⁶, novinara Andreja Nikolaidisa, koji nije nužno povezan sa članstvom Crne Gore u Alijansu, ali svakako analizira društveno-politički kontekst Crne Gore pre pozivnice.

---

ga-ste-vi-u-stvari.html

75 <http://balkans.aljazeera.net/video/marinovic-o-novim-protestima-u-podgorici>

76 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/kako-je-front-unistio-crnogorsku-opoziciju>

Zaključak

Ono što za sve vreme analize ovog medija ni u jednom tekstu nije objašnjeno, to je koliko tačno **će građani platiti članstvo u NATO-u**. Članarina se plaća iz budžeta predviđenog za vojne obaveze koje bi na ovaj način bile obustavljene, ali bi se iz celokupnog budžeta države, izdvajao 1,4 odsto novca za izmirivanje tih obaveza. U više od 40 analiziranih tekstova ne postoji dodatno stručno objašnjenje. Zato ipak postoje tekstovi komunikacionog tima saveta za NATO, što je odlika čiste upotrebe medija u svrhe propagiranja sadržaja i takvo ponašanje javnog servisa ne može biti opravdano.

Medijske inicijative za mesec dana u jednoj rubrici portala, skoro da nema. Pseudodogađaji na kojima se pojavljivala i opozicija, pretvoreni su u NATO skupove, a odmah nakon njih nastajali su tekstovi u kojima su sagovornici bili ambasadori raznih država. Vredi pomenuti i kako su sve te države zapravo članice Alijanse i sve su dale otvorenu podršku i „navijale“ za pozivnicu.

Osoba koja je svakako najviše puta bila subjekat i koja se potrudila da sa što više zvaničnika govori o pozivnici je Milica Pejanović Đurišić. RTCG novinari/ke uspešno su prezentovali/e svaki korak ministarke, te ponekad od njene posete inostranstvu, objavljivali i do nekoliko vesti. Na ovaj način, podstaknuli su nešto medijske inicijative, preusmeravajući glasnogovornička pisma iz ministarkinog kabineta o izdacima sastanaka, direktno prema zainteresovanoj publici rubrike Otvoreno o NATO-u. Celokupna analiza pokazuje minimalistički pluralizam mišljenja.

Medij nije ponudio dobar pristup izveštavanju, nije prikazano činjenično stanje, posebno jer nema dubinskih analiza. Nema analitičkih članaka, a ni intervjua, dok je većina tekstova zapravo preuzeta iz drugih medija ili su televizijski prilozi RTCG preneseni na stranicu, uz kratku najavu, kao vest. Jedno od mogućih objašnjenja može biti i nedostatak novinara za izveštavanje na portalu. Osnovni zaključak istraživanja je očigledno širenje pozitivne atmosfere od strane vladajuće partije na temu pozivnice, a zaklanjanje i uskraćivanje medijskog prostora opozicije. Ovo se može okarakterisati kao pozitivna propaganda političkog marketinga, kojoj je jedan od ciljeva obmanjivanje građana, daleko od načela javnog medijskog servisa.

Pristupanje NATO-u, bio je jedan od glavnih strateških ciljeva Crne Gore, donetih nakon odvajanja od Srbije 2006. Pozivom da pristupi NATO Partnerstvu za mir, počeli su da se razvijaju odnosi između Alijanse i Crne Gore. Zvanični poziv Crnoj Gori, da pristupi članstvu u NATO,

upućen je 2. decembra 2015. godine. Vladajuće strukture, odlučile su da prihvate ovaj poziv, jer je to konačno ispunjenje jednog cilja na kojem se radilo devet godina.

Zahtevi opozicije da se organizuje referendum, kako bi građani doneli konačnu odluku, nisu usvojeni. Predsednik Crne Gore Filip Vujanović, izjavio je za N1 da Skupština ima potpuni legitimitet da se izjasni o ovom pitanju.⁷⁷ Tako je od 5. juna 2017. godine Crna Gora zvanično postala članica Alijanse, što je obeleženo ceremonijom visokih zvanica u Vašingtonu.

Literatura:

1. Frydrych Katarzyna, E. (2008) *The Debate of NATO Expansion*. Nemačka: The Quarterly Journal.
2. Mladenović, M. (2005) *Defence Reform Initiative for Bosnia and Herzegovina /Serbia and Montenegro*. Groningen: The DRINA project.
3. Službeni list *Crne Gore*, (br. 79/08 i. 45/12). Zakon o javnim radio-difuznim servisima Crne Gore.
4. Veljanovski, R. (2007) *Javni servis Vojvodine*. Novi Sad: Novosadska novinarska škola.
5. Zagorcheva, D. (2012) *NATO Enlargement and Security in the Balkans u Journal of Regional Security*. Beograd: Journal of Regional Security.

---

⁷⁷ <http://rs.n1info.com/a243957/Svet/Region/Vujanovic-Crnoj-Gori-ne-treba-referendum-o-clanstvu-u-NATO.html>, pristupljeno 16.9.2017.

SRBIJA IZMEĐU ISTOKA I ZAPADA

Stefan Stanković, student

Republika Srbija se nalazi na centralnom delu Balkanskog poluostrva kao takva ona ima veliki geostrateški potencijal. Taj geostrateški položaj pre svega se ogleda u činjenici da se kroz Srbiju seku dva važna koridora. Koridor 7 odnosno reka Dunav, kao i Koridor 10 odnosno međunarodni put i pruga, pružaju Srbiji dobru povezanost kako sa Zapadnom Evropom, tako i sa Bliskim istokom. Spoljno-politički cilj Republike Srbije je ulazak u Evropsku uniju, dok na vojnom planu Republika Srbija sprovodi politiku vojne neutralnosti, što tapravo znači da nije članica ni jednog vojnog saveza. Dakle, ukoliko bi sudili na osnovu geografskog, političkog pa i vojnog položaja, Srbija je podeljena između dve strane SAD-a i NATO-a sa jedne i Rusije i ODKB-a sa druge.

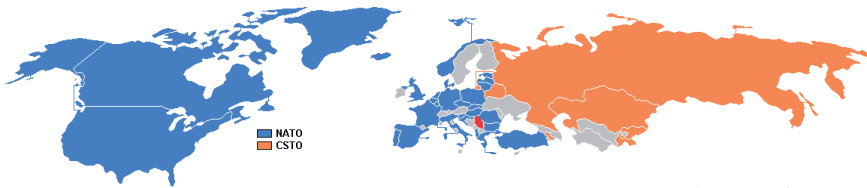
Ilustracija 1: Prikaz položaja Srbije u drumskom saobraćaju (narandžasti krug označava dokle može a se stigne u roku od 24h i koliko bi koštao put.) Ilustracija 2:

Vremenski prikaz koliko je potrebno iz Beograda do većih gradova avio saobraćajem.

Činjenično, Republika Srbija je okružena državama članicama NATO-a, ili zemljama koje imaju nesktivenu ambiciju da postanu članice Alijanse. Nakon 5. juna 2017. kada je i Crna Gora zvanično postala član NATO-a, izuzev Srbije, u regionu su ostale još jedino Bosna i Hercegovina i Makedonija kao države koje još uvek nisu postale punopravne članice NATO (Makedonija je u procesu pristupanja ali zbog spora oko imena države sa Grčkom njen ulazak je odložen, a Bosna i Hercegovina još uvek ima izvesnih problema sa vojnom imovinom).

Ipak, valja pomenuti da je Srbija od 2006. godine učesnica NATO programa Partnerstvo za mir i to ubrzo nakon što je izašla iz državne zajednice sa Crnom Gorom. Partnerstvo za mir je najznačajnija inicijativa za očuvanje bezbednosti naročito u Evropi prema ocenama stručnjaka iz NATO-a. Učešće Srbije u programu PzM je od velikog značaja jer time se učvršćuje međunarodni ugled Srbije i doprinosi tome da zajedno sa državama članica PzM saraduje u oblastima od interesa. Samo učešće u PzM ima veliki pozitivan efekat na reformu sistema bezbednosti i odbrane pogotovo u pogledu civilne i demokratske kontrole, kao i mogućnosti odgovora na savremene izazove i pretnje⁷⁸. „U ostvarivanju ciljeva politike odbrane naponi državnih organa usmereni su na reformu i izgradnju efikasnog sistema odbrane, njegovo stabilno funkcionisanje i na stvaranje uslova za njegovu interoperabilnost sa državama uključenih u evropske bezbednosne strukture i NATO program Partnerstvo za mir.“ (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, 2009)

Ilustracija 3: Prikaz država članica NATO-a i država članica ODKB-a u odnosu na Srbiju (crvena boja)

Odnos Srbije i NATO-a je specifičan, u mnogo tome doprinosi refleksija istorijskih događaja sukoba tadašnje Savezne republike Jugoslavije i NATO, stav NATO-a prema Kosovu, kao i učešću NATO/KFOR-a u formiranju tzv. Kosovskih bezbednosnih snaga. Ali sa obe strane postoji razumevanje i da unapređenje partnerske saradnje umnogome doprinosi stabilnosti na

⁷⁸ <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/sbp/partnerstvo-za-mir?lang=lat>, 23.9.2017, 18:33

balkanskom poluostrvu⁷⁹.

Sa druge strane Srbija je 2013. postala država posmatrač u Organizaciji dogovora o kolektivnoj bezbednosti ODKB. Ruska Federacija je u domaćoj javnosti prepoznata kao jedan od velikih prijatelja Republike Srbije, zbog povremenog zauzimanja i interesovanja za srpske nacionalne interese, pre svega u Savetu bezbednosti. Uz to, zvanična politika Moskve prema Srbiji je takva da podržava evropski put Srbije, ali ne i ulazak Srbije u NATO, uz nespornu činjenicu da ne postoje nikakvi zvanični mehanizmi kojim bi Ruska Federacija sprečila eventualni ulazak.

Takođe, posebno je bitno istaći da je Srbija 2015. godine potpisala Individualni akcioni plan partnerstva (IPAP) i time se približila još jedan korak bliže članstvu NATO-u. Ipak, pri eventualnoj odluci o ulasku Srbije u NATO, u trenutnoj situaciji, nesumnjivo bi došlo do izvesnih turbuencija jer javno mnjenje u većini ima drugačiji stav prema članstvu u NATO. Upravo zbog istorijskog odnosa sa NATO-om i „Kosovskog pitanja“ na referendumu bi članstvo u NATO doživelo poražavajuće rezultate. To pokazuje i istraživanje javnog mnjenja:

- 69,4% je protiv NATO članstva
- 64,8% podržva vojnu neutralnost
- 59,3% podržva ulazak u EU
- 15,6% podržava ulazak u NATO⁸⁰

Međutim, osim istorijskih posledica, veliki problem Republike Srbije je nedostatak objektivnog informisanja o pitanju buduće saradnje Srbije i NATO. U ovom slučaju to je jedan od krucijalnih problema. Iako Srbija treba da zadrži svoju vojnu neutralnost, što je i politika zvaničnika Srbije, na medijima je da prenesu stvari upravo onakvim kakve jesu.

Republika Srbija je do sada izvela 8 vojnih vežbi sa Ruskom Federacijom, dok je sa Sjedinjenim Državama izvela 45 vojnih vežbi. Gledano na države iz regiona Srbija ima najbolju saradnju i sa SAD-om i sa RF-om. Zahvaljujući ministarstvu civilne zaštite Ruske federacije i Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije u Nišu je otvoren 2012. godine Srpsko

---

79 <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/sbp/partnerstvo-za-mir?lang=lat>, 23.9.2017. 18:37h

80 <https://www.globalsecurity.org/military/world/serbia/forrel-nato.htm>, 23.9.2017. 18:54h

Ruski humanitarni centar za pomoć Srbiji i državama u regionu u slučaju elementarnih nepogoda. Taj centar je bio od velikog značaja Srbiji u toku majskih poplava 2014.

Sa druge strane uz pomoć NATO-a i regionalnih država (bivše jugoslovenske republike i Albanija) centar ABHO u Kruševcu je postao regionalni centar za obuku, gde bi se mogli obučavati ljudi iz civilno-vojnih struktura, kao i da se u potpunosti stavi u funkciju saradnje sa državama članicama NATO-a, programa partnerstva za mir, EU, UN⁸¹.

O neutralnosti Republike Srbije svedoči i to da u svom naoružanju poseduje tipove vojnih proizvoda kako država članica NATO-a tako i Rusije. U decembru prošle godine Ministarstvo odbrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova su potpisale sa nemačkom kompanijom Erbas ugovor o kupovini 9 helikoptera u paketu 6 za MO 3 za MUP. Od Sjedinjenih američkih država je Srbija dobila donaciju u vidu 19 vozila „Hamvi“ u vrednosti od 3,8 miliona dolara koja su prvog juna ove godine predata u kasarni u Pančevu.⁸² Sa druge strane Republika Srbija je potpisala ugovor sa Ruskom Federacijom po pitanju donacije 6 borbenih aviona tipa MiG 29, ti avioni bi uskoro trebali da se nađu u posedu vojne avijacije Republike Srbije.

Za neutralnost Srbije ima dva viđenja jedan je da je neutralnost samo sredstvo da se dođe do određenih interesa, a drugo viđenje je da je neutralnost ne održiva jer će NATO na čelu sa SAD-om i ODKB na čelu sa Ruskom Federacijom kad tad „ispostaviti račun“⁸³. Sa druge strane čelnici NATO-a smatraju da je vojna neutralnost održiva i da okrenutost zapadu i saradnja sa istokom nisu uzajamno isključive⁸⁴.

Uz današnji razvoj situacije u svetu, pooštavanje odnosa Rusije i Sjedinjenih Američkih Država, kao i porasta opasnosti od strane Severne Koreje. Preko priliva migranta iz Blisko-istočnih država koji su bezbednosni problem za sebe, do povećanja terorističke opasnosti na tlu Evrope, postavlja se pitanje da li je neutralnost kao takva održiva.

---

81 <http://www.vs.rs/index.php?content=ee25ebd2-de51-11e2-9157-00163e135009> 14.9.2017. 15:05h

82 <http://www.mod.gov.rs/lat/11080/donacija-sad-za-vojsku-srbije-11080> 14.9.2017. 15:56h

83 <http://rs.n1info.com/a291044/Vesti/Vesti/Koliko-je-odrziva-pozicija-vojne-neutralnosti-Srbije.html> 23.9.2017. 19:10h

84 <http://rs.n1info.com/a202631/Vesti/Vesti/NATO-Vojna-neutralnost-Srbije-apsolutno-odrziva.html> 23.9.2017. 19:23 h